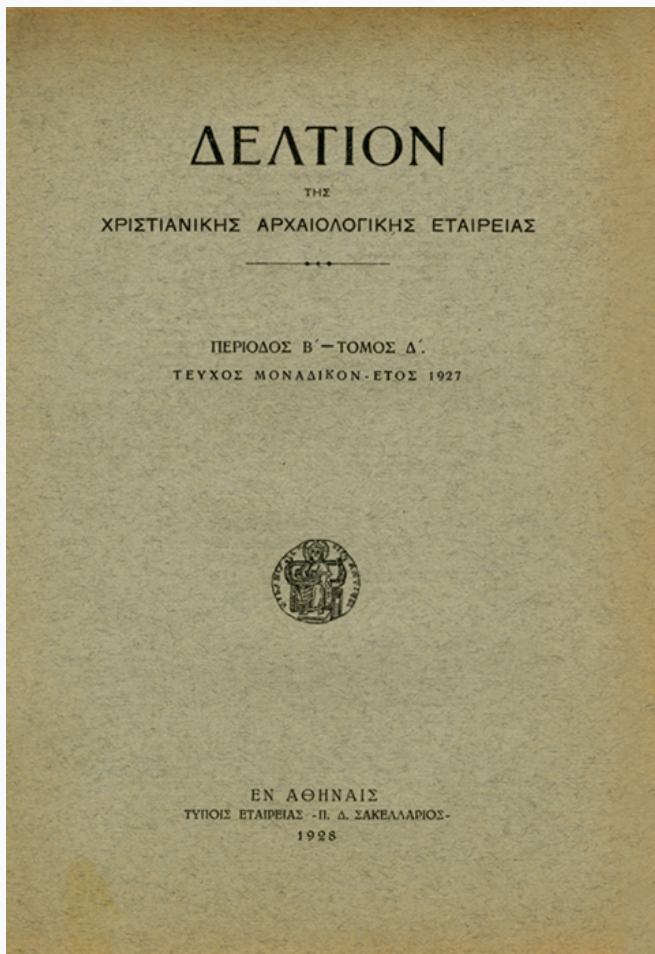

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 4 (1928)

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1927), Περίοδος Β'

Εκ της Ιστορίας της Μονής Δαφνίου και της περιχώρου αυτής κατά τον αγώνα (1821-1827)

Νίκος Α. ΒΕΗΣ

doi: [10.12681/dchae.1338](https://doi.org/10.12681/dchae.1338)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΒΕΗΣ Ν. Α. (2013). Εκ της Ιστορίας της Μονής Δαφνίου και της περιχώρου αυτής κατά τον αγώνα (1821-1827). *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 4, 75–99. <https://doi.org/10.12681/dchae.1338>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Εκ της Ιστορίας της Μονής Δαφνίου και της
περιχώρου αυτής κατά τον αγώνα (1821-1827)

Νίκος ΒΕΗΣ

Δελτίον ΧΑΕ 4 (1927), Περίοδος Β' • Σελ. 75-99

ΑΘΗΝΑ 1928

ΕΚ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΤΗΣ
ΜΟΝΗΣ ΔΑΦΝΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΕΡΙΧΩΡΟΥ ΑΥΤΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ (1821-1827)

Πενιχραὶ εἶναι αἱ γνώσεις ἡμῶν περὶ τῆς ἱστορίας τῆς μονῆς Δαφνίου διαρκούντος τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος (1821 - 1827). Κατὰ παράδοσιν εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ περιώνυμος μονὴ πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν Τούρκων κατελήφθη ὑπὸ τούτων διὰ τῆς προδοσίας Παΐσιου τινὸς μοναχοῦ, ἀδελφοῦ τῆς μονῆς. Οἱ Τούρκοι γενόμενοι κύριοι τοῦ ἀπορθητοῦ, ὡς ἐθεωρεῖτο, Δαφνίου, ἐπιρπόλησαν πολλὰ αὐτοῦ μέρη. Ὁ γεραρὸς καὶ πολῦτιμος τῆς μονῆς ναὸς καὶ τὰ ψηφιδωτὰ αὐτοῦ ὑπέστησαν τότε μεγάλας βλάβας. Οἱ ἀδελφοὶ τῆς μονῆς διεσκορπίσθησαν. Περὶ δὲ τοῦ προδότου μοναχοῦ προσθέτει ἡ παράδοσις, ὅτι οὗτος ἀποθανὼν παρέμεινε κατὰ θεῖαν δίκην ἄλυτος. Τὸ πτῶμα αὐτοῦ, ὡς λέγουσι, κατέκειτο μέχρι περιίτου τοῦ 1854 ἐν Δαφνίῳ ἄταφον, ἐκτεθειμένον εἰς κοινὸν ἐμπαιγμὸν.¹⁾

Πότε συνέβη ἡ ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκία καὶ ἄλωσις τοῦ Δαφνίου δὲν εἶναι ἀσφαλῶς καθωρισμένον. Ἐπιστεύθη, ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο δὲν συνδέεται πρὸς τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1826 συμβῆσαν εἰςβολὴν τοῦ Κιουταχῆ εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἀλλ' ὅτι εἶναι μᾶλλον γεγονὸς τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος, καθ' ὃ ὁ Ὁμέρ-πασᾶς Βρωῆνης καὶ ὁ Ὁμέρ-μπέης τῆς Καρύστου ἐπεχείρησαν τὰς γνωστὰς ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῆς περιοικίδος αὐτῶν πρὸς καταστολὴν τῆς ἀνταρσίας τῶν ἡμετέρων. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐναι-

¹⁾ Γ. Λαμπάκη, Χριστιανικὴ Ἀρχαιολογία τῆς μονῆς Δαφνίου. Ἐν Ἀθήναις 1889. σελ. 61 κ. ἐ. — Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Τὸ Δαφνί. Ἐν Ἀθήναις 1920. σελ. 72 κ. ἐ., 75 κ. ἐ.

τίον τῶν Τούρκων ἠμύνθησαν ἐν Δαφνίῳ οὐχὶ μόνον οἱ ἐν αὐτῷ ἀσκούμενοι ὀλίγοι μοναχοί, ἀλλὰ καὶ λαϊκοὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων.)

Γραπτὰ μνημεῖα προερχόμενα μὲν ἐκ τῆς περιόδου τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος, σχετιζόμενα δὲ πρὸς τὴν μονὴν Δαφνίου, ἐλάχιστα, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, διεσώθησαν. Ὁ ἔξοχος Ἀθηναιογράφος κ. Δημ. Γρ. Καμπούρογλους διεξερχόμενος τὰ κατὰ τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος μονὴν ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως σημειοῖ: «Ὅταν ὁ στρατηγὸς Γκούρας ἐπὶ τινα χρόνον ἀπεμακρύνθη τῶν Ἀθηνῶν—ὑποθέτω δέ, ὅτι τοῦτο θὰ συνέβη κατὰ τὴν ἀποστολὴν του εἰς Πελοπόννησον χάριν τῆς καταπαύσεως τῶν ἐκεῖ ἐμφυλίων παραγαμῶν—ἐπειδὴ ἤτο συγχρόνως καὶ Ἐφορος τῆς Ἐταιρείας τῶν Φιλομούσων τῶν Ἀθηνῶν, ἐγράψε πρὸς τοὺς συναδέλφους του ἐπιστολὴν, δι' ἧς δηλοῖ, ὅτι κατὰ τὴν ἀπουσίαν του ἀρῆνει ἄλλον ἀντικαταστάτην του εἰς τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἡ ἐπιστολή, σωζομένη, ἐγράφη εἰς τὸ Δαφνὶ καὶ ἐκεῖθεν ἀπεστάλη· ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς:

Κύριοι Ἐφοροὶ τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας χαίρετε.

Ἐπειδὴ κ' ἐγὼ ἀναχωρῶ καὶ λείπω ἀπὸ τὸ χρέος μου, ἀπὸ τὴν ἐπιστάσιαν τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας, ἀφίνω ἐπίτροπόν μου τὸν κ. Στάμον Σεραφεῖμ νὰ ἐπιστατῇ μαζί σας ὅσον νὰ γνωρίσω, καὶ γνωρίζετε τον ὡς ἐμέ.

Ἰω. Γκούρας.

Μοναστήρι Δαφνί.

*Πρὸς τοὺς κ. κ. Ἐφόρους τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας». *)*

Καθ' ἃ παρατηρεῖ ὁ ἀναγνώστης, ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἡ ὁποία δεικνύει καὶ τὸ ἄλλως μεμαρτυρημένον ἐνδιαφέρον τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Γκούρα διὰ τὴν Φιλομούσον Ἐταιρείαν καὶ τὰ σχολικὰ ἐν γένει πράγματα τῶν Ἀθηνῶν **), εἶναι ἀχρόνιστος, ἀλλὰ πάντως ἐγράφη

*) Δ. Γρ. Καμπούρογλους, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 72 κ. ἑ. (Πρβλ. ἐν τούτοις κατωτέρω σελ. 83—84).

**) Αὐτόθι, σελ. 74 κ. ἑ.

*) Ἴδὲ ὅσα γράφει ὁ διδάσκαλος τοῦ γένους Γεώργιος Γεννάδιος ἐξ Ἀθηνῶν τῆ 2 Φεβρουαρίου. 1825 πρὸς τὸν Ἰωάννην Γκούραν: «ποῖος δίκαιος κριτὴς . . . τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων δὲν θὰ σὲ θαυμάσῃ, Γκούρα, ὅταν ἀκούσῃ ἀπὸ τὴν ἐκατόμφωρον φήμην, ὅτι καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν θορύβων τοῦ Ἄρως ὄχι μόνον ἐνθιμῶσαι, ἀλλὰ καὶ προνοεῖς διὰ τὸ σχολεῖον καὶ διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας; Ναι, βέβαια θὰ σὲ θαυμάσῃ, διότι παιδιόθεν μακρονόμενος ἀπὸ πάλης, ὅπου

ἐν τῇ χρονικῇ περιόδῳ ἀπὸ Σεπτεμβρίου μεσοῦντος 1824 μέχρι Ἰουλίου ἀρχομένου 1826. Διότι τῇ 15 Σεπτεμβρ. 1824 ἐξελέγη ὁ στρατηγὸς Γκούρας ἔφορος τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας Ἀθηνῶν καὶ τοῦ αὐτόθι συστηθισομένου Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου ¹⁾, τῇ δὲ 3 Ἰουλίου 1826 ἀρχεται κυρίως ἢ ὑπὸ τοῦ Ρεσίτ - πασᾶ Κιουταχῆ πολιορκία τῶν Ἀθηνῶν ²⁾, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ὁποίας ὁ στρατηγὸς Γκούρας σὺδέποτε προέβη μέχρι τῆς μονῆς Δαφνίου. Ἄν ἀληθεύῃ ἢ ὑπόθεσις ³⁾, καθ' ἣν ὁ στρατηγὸς Γκούρας ὡς ἔφορος τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας Ἀθηνῶν διώρισεν ἀντικαταστάτην του τὸν Στάμον Σεραφεῖμ ⁴⁾,

συνειθίζον μάλιστα νὰ ἐμφιλοχωρῶσιν οἱ ἐπαγγελλόμενοι τὴν παιδεύσιν τῆς νεολαίας, δὲν ἐντύχῃσεν νὰ στολίσῃς τὸν νοῦν σου μὲ τῆς παιδείας τὰ καλά...» (Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀρχεῖα τῆς Νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Α' Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον. Τόμ. Α', ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 408—9, ἰδὲ καὶ σελ. 324—5). Πρβλ. καὶ Διονυσίου Σουρμελῆ, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. ἐν Αἰγίνῃ 1834, σελ. 72 (ὁ Γκούρας ἐκλέγεται μέλος τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας καὶ καθ' ἡμέραν ἐπισκέπτεται τὰ Σχολεῖα), σελ. 89 κ.έ. («ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ἐκστρατείας ταύτης ἐφρόνιζε [ὁ Γκούρας] νὰ διαπραγματεύεται καὶ μέλη τῆς Φ. Ἑταιρείας καὶ νὰ κηδεύεται περὶ τῶν Σχολείων καὶ τοῦ φωτισμοῦ ὑπὸ Νεολαίας...»), σελ. 124—5, 169 (περὶ τῶν κληροδοτημάτων τοῦ Γκούρα εἰς τὴν Φιλόμουσον Ἑταιρείαν καὶ τὰ σχολεῖα Ἀθηνῶν κλ., «καθίσταται [ὁ Γκούρας] σενέφορος τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, τῶν Σχολείων, καὶ ἐπιμελητὴς τῶν προόδων τῆς παιδείας»). Πρβλ. καὶ τὴν ἀμέσως ἐπομένην ὑποσημείωσιν.

¹⁾ Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον [Περίοδ. Β'. Ἀριθ. 54] τοῦ ἐπάρχου Ἀθηνῶν Μιχαήλ Σούτζου ἀρχεται : «Πρὸς τὸν Γενναϊότατον στρατηγὸν κύριον Ἰωάννην Γκούραν. Ἐπειδὴ ἐκ πείρας εἶναι γνωστὴ πρὸς ὅλους τῶν Ἀθηνῶν τοὺς κατοίκους ἢ περὶ τὰ καλά ἔμψυτος ὁπὴ Σας καὶ ἡ φιλογένεια καὶ φιλομουσία Σας, διὰ τοῦτο καὶ γνώμῃ κοινῇ ἐνεκρίθητε Ἐφορος τοῦ ἐνταῦθα συστηθισομένου Ἑλληνικοῦ γυμνασίου ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων φιλοκάλων πατριωτῶν... (Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α'. σελ. 320—1. Πρβλ. καὶ Διον. Σουρμελῆν, ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 71—72).

²⁾ Διον. Σουρμελῆς, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 141.

³⁾ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 74 (πρβλ. καὶ ἀνωτέρω, σελ. 75).

⁴⁾ Ὁ Στάμος Σεραφεῖμ ἢ Σεραφεῖμης τάσσεται ὑπὸ τοῦ Διον. Σουρμελῆ (Κατάστασις συνοπτικῆ τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ἀπὸ τοῦ Σύλλα μέχρι τοῦ 1820. Ἐν Ἀθήναις 1842, σελ. 73) μεταξὺ τῶν Αθηναίων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐσπούδασαν ἐν Ἀθήναις μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1810 καὶ 1820 καὶ διεκρίθησαν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον κατὰ τὸν Ἀγῶνα Ἀνῆκεν ὁ Στάμος Σεραφεῖμ εἰς τὴν φατρίαν τοῦ Γκούρα καὶ φαίνεται ἀνὴρ οὐχὶ ἀψόγου χαρακτήρος· κατ' Αὔγουστον τοῦ 1821 ἐξελέγη μέλος τοῦ προσωρινοῦ δικαστηρίου Ἀθηνῶν, τῇ 25 Μαρτίου 1825 δημογέρον Ἀθηνῶν (ἀφ' ὧν ἀπεμακρύνθη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1826 ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Γκούρα), μετέσχεν ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν Ἀθηναίων τῆς Ι' τῶν Ἑλ-

ὄτε κατ' ἐντολὴν τῆς ἐν Ναυπλίῳ Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος κατῆλθεν εἰς Πελοπόννησον πρὸς καταστολὴν τῶν αὐτόθι ἀντικυβερνητικῶν κινήματων, τότε ἡ σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Γκούρα ἐγράφη ἐν τῇ μονῇ Δαφνίου τῇ 20 Νοεμβρίου 1824. Κατὰ τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῆς Προσωρινῆς Διοικήσεως τῆς Ἑλλάδος ¹⁾ ὁ στρατηγὸς Γκούρας, φρούραρχος ὢν Ἀθηνῶν καὶ διατρίβων αὐτόθι, διετάχθη τῇ 13 Νοεμβρίου 1824 πρὸς καταστολὴν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ ἀντικυβερνητικῶν κινήματων «μὲ ὄλους τοὺς ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του στρατιώτας καὶ τὰ ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν του σώματα» νὰ μεταβῇ εἰς Κόρινθον καὶ νὰ λάβῃ ἐκεῖ τὰς ἀναγκαίας ὀδηγίας. Κατὰ τινὰ πηγὴν ²⁾ ὁ στρατηγὸς Γκούρας ἐξεστράτευσεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Κόρινθον τῇ 20 Νοεμβρίου 1824, ὅπως δὴ τότε τῇ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εὗρισκετο οὗτος ἐν Κόρινθῳ ³⁾. Ἐν κατὰ ταῦτα δεχθῶμεν, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Γκούρα πρὸς τοὺς ἐφόρους τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας ἐγράφη ἐν Δαφνίῳ τῇ 20 Νοεμβρίου 1824, ἀσφαλῶς δὲν ἀστοχοῦμεν. Ἀλλὰ δὲν ἀποκλείεται, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Γκούρα ἐγράφη κατ' ἄλλην τινὰ περίπτωσιν, ὅτε οὗτος διὰ τοῦτον ἢ ἐκείνον τὸν λόγον ἀπειμακρύνθη τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ Σεπτεμβρίου μεσοῦντος 1824 μέχρι Ἰουλίου ἀρχομένου 1826. Κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον γνωρίζομεν, ὅτι ὁ στρατηγὸς

λήνων Ἐθνικῆς Συνελεύσεως, τῇ 6 Μαΐου 1826· διορίσθη μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς διεθυνούσης τὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ Καποδιστριαίῳ διετέλεσε διοικητικὸς ὑπάλληλος, κατ' Ὀκτώβριον 1829· προσωρινὸς διοικητὴς Νησίου=Μεσσηνίας, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπαρχιῶν» (*Ἰ. Βλαχογιάννη* Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 11, 184 κ. ἐ., 363, 366, 399 κ. ἐ., 403, 418, 428, 431 κ.ἐ., 452 κ. ἐ., 466 κ.ἐ., 509, 524, 546. *Τοῦ αὐτοῦ*, Ἀρχεῖον τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννη, τόμ. Β', ἐν Ἀθήναις 1907, σελ. 41, 93, 143. *Α. Μάμουκα*, Τὰ κατὰ τὴν Ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, τόμ. Δ', ἐν Πειραιεῖ, 1839, σελ. 41 κ. ἐ., τόμ. Ε', ἐν Πειραιεῖ 1839, σελ. 13 κ. ἐ., τόμ. Ζ', ἐν Πειραιεῖ 1840, σελ. 156, τόμ. Γ', ἐν Πειραιεῖ 1840, σελ. 13 κ. ἐ., τόμ. Θ', ἐν Πειραιεῖ 1841, σελ. 121 κ. ἐ., *Διον. Σουρμελῆ*, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα, σελ. 83, 142. *Χρήστου Βυζαντιοῦ*, Ἱστορία [βλ. κατωτέρω σελ. 84 ὑποσημ. 4] σελ. 343 κ. ἐ.

¹⁾ *Ἰ. Βλαχογιάννη*, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 326 κ. ἐ., *τοῦ αὐτοῦ*, Ἀρχεῖον τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννη, τόμ. Β', σελ. 12 κ. ἐ.

²⁾ *Διον. Σουρμελῆς*, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 85.

³⁾ *Ἰ. Βλαχογιάννη*, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 334 κ.ἐ. *τοῦ αὐτοῦ*, Ἀρχεῖον τοῦ στρατηγοῦ Ἰωάννου Μακρυγιάννη, τόμ. Β', σελ. 16 (ὅπου ἡ ἐκ Ναυπλίου ἐπιστολὴ τοῦ Μακρυγιάννη πρὸς τοὺς ἐν Κόρινθῳ στρατηγοὺς Γκούραν καὶ Καρατάσσον χρονολογεῖται ἀπὸ 24 Νοεμβρίου 1824).

Γκούρας ἀπεμακρύνθη τῶν Ἀθηνῶν τῇ 12 Μαρτίου 1825, ὅπως ἐκστρατεύσῃ εἰς Λεβάρδειαν κατὰ τοῦ Ὀδυσσέως Ἀνδρούτσου ¹⁾, καὶ πάλιν κατὰ Μάϊον ἀρχόμενον τοῦ 1825, ὅπως ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν εἰς τὰ Σάλωνα καὶ τὴν λοιπὴν Παρνασσίδα εἰζελασάντων Τούρκων ²⁾, ἐπιστρέψας δὲ εἰς Ἀθήνας κατ' Αὐγουστον 1825 ἀνεχώρησεν ἐντεῦθεν τῇ 7 Σεπτεμβρίου 1825 διὰ Σάλωνα ³⁾, τῇ 6 Ἀπριλίου 1826 εὑρίσκειτο ἐν Νέα Ἐπιδαύρῳ ⁴⁾, ἀλλὰ καὶ τῇ 9 Ἰουνίου 1826 ἐξῆλθεν ὁ στρατηγὸς Γκούρας ἐκ τῶν Ἀθηνῶν διὰ Σάλωνα διωρισμένος ἀρχηγὸς τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος ⁵⁾.

Ἄλλὰ πλὴν τῆς ἀχρονίστου ἐπιστολῆς τοῦ στρατηγοῦ Ι. Γκούρα, τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω (σελ. 75) παρεθέσαμεν, καὶ ἄλλα γραπτὰ μνημεῖα τῶν χρόνων τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος σχετίζονται πρὸς τὴν μονὴν Δαφνίου, τοῦθ' ὅπερ διέλαθεν, ὡς βλέπω, τοὺς περὶ αὐτῆς διαλαβόντας. Ἐν τῷ Ἀρχεῖῳ τοῦ στρατηγοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου (+ 9 Ἰουνίου 1847) ἐναπόκειται πολυτίμον ἔγγραφον, τὸ ὁποῖον ὀητῶς μνημονεύει τὴν μονὴν Δαφνίου, συνδυναζόμενον δὲ πρὸς ἄλλα ἔγγραφα τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος διαλευκαίνει ἐπεισόδια αὐτοῦ καὶ οὐχ ἦττον τὴν κατὰ τοὺς ὑστάτους χρόνους ἱστορίαν τοῦ Δαφνίου. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐν τῷ ἀρχεῖῳ Βάσσου Μαυροβουνιώτου ἐναποκείμενον ἔγγραφον ἔχει ἤδη ἐκδοθῆ ἐν φυλλαδίῳ, οὗ ὁ πλήρης τίτλος λέγει: «*Ὁ Ἑλληνικὸς Ἀγὼν — Βάσσος Μαυροβουνιώτης. Διατριβὴ ἀναγνωσθεῖσα ἐν τῷ φιλόλογ. συλλόγῳ «Βύρωνι» τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1876 ὑπὸ ΑΘ. Ν. ΧΡΥΣΟΛΟΓΗ. . . . Ἐν Ἀθήναις ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν ἀδελφῶν Βαρβαρορήγου ὁδὸς Πραξιτέλους ἀριθ. (8) 1876*» (Σελ. ἡριθμημέναι 11 + 9 — 87, σχῆμα 8ον). Ἐκ τοῦ σπανίου ὁπωςδήποτε φυλλαδίου τούτου καὶ δὴ ἐκ τῶν σελ. 58 - 59 αὐτοῦ μεταφέρω ἀπαρallάκτως τὸ κείμενον τοῦ πολυτίμου ἔγγραφου:

¹⁾ Διον. Σουρμελῆς, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 106 (κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ στρατηγοῦ Γκούρα πρὸς τὴν Διοίκησιν), πρβλ. καὶ σελ. 99, ὅπου ἡ χρονολογία φέρεται 11 Μαρτίου 1825.

²⁾ Πρβλ. *Ι. Βλαχογιάννη*, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 451, 454 κ. ἑ.

³⁾ Διον. Σουρμελῆς, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 114, 115.

⁴⁾ Α. Ζ. Μάμουκας, ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. Ε' (ἐν Πειραιεῖ 1839) σελ. 16—18.

⁵⁾ Κατὰ τὰ κείμενα ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τοῦ *Παναγῆ Μιχ. Πούλου* (παρὰ *Ι. Βλαχογιάννη*, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 222 κ. ἑ., πρβλ. καὶ τὰ περαιτέρω σελ. 507 κ. ἑ., 512 κ. ἑ. ἔγγραφα τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος).

Κιουταχῆ!

Ἐφρονοῦσες πῶς ἔχεις ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Κωσμῆ καὶ τὴν εἶχε μὲ τὸν Βάσσο, ἐφρονοῦσες πῶς ὁ Κωσμῆς ἦτο κανένας σιμαντικὸς τοῦ στρατοπέδου μου, καὶ αὐτὸς δὲν ἦτον παρὰ ἓνας σείσης μου, ἐφρονοῦσες τέλος πάντων πῶς μὲ μερικαῖς χιλιάδες γρόσια μαζομένα ἀπὸ τὰ αἵματα τῶν πτωχῶν ἠμποροῦσαν Ἕλληνες κουρπετλήδες νὰ πωλήσουν τὴν πατρίαν ἐλευθερίαν τους, τὴν ὁποίαν τετρακοσίους χρόνους πρωιότερα διέσωσαν εἰς τὰ ἀπάτητα βουνά, καὶ ὅτι τέλος τώρα κατέβασαν εἰς τὰς πεδιάδας ἀπὸ ἓναν δρόμον τὸν ὁποῖον πρώτην φοράν μὲ πτώματα καὶ αἵματα δικὰ μας δικὰ σας κατεσκευάσεν ἡ ἀνδριά μας. Μάθε τώρα ὅτι ἐσὺ ἓνας Βεζύρης ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ ὁποῖου κρέμετε ἡ ὑπαρξίς ἐνὸς στρατοπέδου, ὑπατήτης ἀπὸ ἓνα ἀπλοῦν, ἀλλὰ ἀληθινὸν Ἕλληνα τὸν Θεοδοωρῆ, τὸν ὁποῖον ἐνόμισες νὰ κερδίσης μὲ χίλια γρόσια, μάθε ὅτι ὁ καπετὰν Κωνσταντῆς Πράτιμός μου, ὁ Κωνσταντῆς Πέρογαμλης, καὶ ὁ Παναγιώτης Μπαϊρακτάρης μου μὲ τοὺς ὁποῖους ἐπερπάτησες εἰς τὸ Μοναστηρίον **Δαφνί**, καὶ ἔλαβες ὑπόσχεσιν νὰ σοῦ προδώσουν τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσίνας, εἶναι παλαιοὶ συντρόφοι μου καὶ τοὺς ἔστειλα ἐγὼ διὰ νὰ σὲ ἀπατήσουν, ὅταν εἶδα πῶς καὶ σὺ μὲ ἀπάτην ζητεῖς νὰ κερδίσης τὴν νίκην. Βεβαιώσον ὅτι καὶ ὁ παραμικρὸς Ἕλληνας γνωρίζει πῶς ἡ ἐλευθερία του ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ὅλα τὰ δῶρά σου· ὅτι αὐτὰ ὅλα εἶναι βγαλμένα ἀπὸ τὴν δάχην του καὶ τέλος ὅτι ὁμοιάζουν σὰν τὸ δόλωμα ποῦ βάζουν στὸ ἀγκύστρι. Εἰς τὸ **Δαφνί** εἶδες τοὺς τρεῖς παληκαροάδες Ἕλληνας καὶ εἰς τὰ ἴδια Πατήσια εἶδες τὸν γενναῖον καπετὰν Κωνσταντῆ Πράτιμον μὲ ποῖαν τόλμην καὶ ἐμπιστοσύνην καὶ μὲ ποῖαν ἀπόφασιν ἤλθαν νὰ σὲ ἀπατήσουν. Τοιούτους ἐσὺ δὲν ἀπατῆς μὲ γρόσια, ὅχι ἤξευρε καὶ σὺ καὶ ὅλοι οἱ ὁμόπιστοί σου ὅτι ἡμεῖς δὲν προσκυνοῦμεν τὰ γρόσια, μίαν μόνην ἐλευθερίαν λατρεύομεν καὶ μὲ αὐτὴν θὰ συναποθάνωμεν. Ἔπρεπε νὰ σὲ ἀκολουθήσῃ τὸ στρατεύμα [σου] ὅταν ἀπεφάσιες νὰ ἔλθῃς διὰ νὰ σοῦ προδώσουν τὴν Ἐλευσίνα, διὰ νὰ ἐνθυμῆσαι ἄλλην φοράν μὲ πολλὴν σέβας τὸν περιφρημον Νὰον τῆς Δήμητρος τὸν ὁποῖον πρωιότερα ἐσὺ καὶ οἱ ὁμόπιστοί σου ἐπατούσατε μὲ πολλὴν περιφρόνησιν. Μόλον τοῦτο αὐτὸ ἄς τὸ κρίνῃ ὁ κόσμος εἰς τὰ μάτια τοῦ ὁποῖου ἡ ἐφημερίς ἄς λάβῃ τὴν καλωσύνην νὰ βάλῃ τὰ πρακτικὰ καὶ τῶν δύο μας. Ἐσὺ δὲ ἂν ἦσαι παληκάρι μὴ κλέπτης τὴν νίκην, ἔλα εἰς τὸν κάμπον διὰ νὰ τελειώσωμεν πλέον τὴν διαφοράν μας, καὶ

νά ἀποφασισθῆ ποιὸν πρέπει νά δεχθῆ εἰς τὰ ἱερὰ κυλώματα τῶν κλεινῶν Ἀθηνῶν καὶ Ἀκροπόλεως.

Στρατόπεδον Ἐλευσίνας, 20 Ἰανουαρίου 1827.

Ὁ ἀρχηγὸς τοῦ στρατοπέδου Ἐλευσίνας
Βάσος Μαυροβουνιώτης.

Καθ' ἃ βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ἐγράφη καὶ ἀπεστάλη τὸ ἀνωτέρω παρατεθειμένον ἔγγραφο ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνας. Τοῦτο εἶχον συγκροτήσῃ μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Μεσολογγίου, κατὰ προτροπὴν τοῦ Ἀμίλτον, ὁ Βάσος Μαυροβουνιώτης κοινῇ μετὰ τοῦ φίλου καὶ συναθλητοῦ Νικολάου Κριεζώτη. Μεσοῦντος τοῦ Ἰουνίου 1826 ὁ στρατὸς τοῦ Ρεσιτ-πασᾶ Κιουταχῆ εἰσῆλασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα προσέκρουσεν εἰς τὴν ἀντίστασιν τῶν ὑπὸ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην καὶ τὸν Νικόλαον Κριεζώτην ἑλληνικῶν δυνάμεων. Ἐπειδὴ ἡ διὰ τῶν ὄπλων διάλυσις τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνας καθίστατο εἰς τὸν Ρεσιτ-πασᾶν Κιουταχῆν ἐπιχείρημα δύσκολον, μακροχρόνιον καὶ ἀμφίβολον, ἐδοκίμασεν οὗτος, ὅπως διὰ χρημάτων καὶ ὑποσχέσεων διαφθείρῃ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην εἰς ὑποταγὴν. Καὶ κατὰ πόσον μὲν ὁ γενναῖος καὶ ἀδέκαστος οὗτος ἀνὴρ ἦτο ἐν τῇ πραγματικότητι διατεθειμένος νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰς περὶ ὑποταγῆς προτάσεις τοῦ Ρεσιτ-πασᾶ Κιουταχῆ, μαρτυρεῖ ἐξόχως τὸ ἀνωτέρω σθεναρὸν ἔγγραφο.¹⁾ Ὅπως δὲ ὁ Βάσος Μαυροβουνιώτης ὑπέδειξεν εἰς τοὺς συγκροτοῦντας τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσίνας ὄπλαρχηγούς, ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ δείξωσι κατ' ἐπίφρασιν τάσεις πρὸς παραδοχὴν τῶν προτάσεων τοῦ Ρεσιτ-πασᾶ Κιουταχῆ, ὅπως κερδίσωσι χρόνον πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐν τῇ Ἀττικῇ κατὰ τῶν ἀπίστων ἀγῶνος, ἐξ

¹⁾ Πρβλ. *Χριστοφόρου Περραιβοῦ*, Ἀπομνημονεύματα πολεμικά, τόμ. Β'. (Ἐν Ἀθήναις 1836), σελ. 78 κ. ἐ.: «οἱ στρατηγοὶ Βάσιος Μαυροβουνιώτης καὶ Νικόλαος Γριεζώτης [=Κριεζώτης]... ἐτοποθετήθησαν εἰς τὴν Ἐλευσίνα μετὰ πεντακοσίους στρατιώτας· μολοντί δις καὶ τρίς ἔπεμψε δυνάμεις ὁ Κιουταχῆς νὰ τοὺς ἐξώσῃ ἐκεῖθεν, δὲν ἠδυνήθη· ἄρχισεν ἔπειτα νὰ τοὺς προτείνῃ ἀνταμοιβὰς ὑποσχόμενος αὐτοῖς ἐπαρχίας, χρήματα καὶ τὰ παρόμοια· ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο δὲν τοὺς κατέπεισεν». *Διον. Σουρμελῆ*, Ἱστορία τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὸν ὑπερῆλευθερίας ἀγῶνα, σελ. 151: «Οἱ πρῶτοι, οἵτινες προκατέλαβον τὴν Ἐλευσίνα, καὶ ὠφέλησαν διὰ τοῦτο, ἦσαν Κριεζώτης καὶ Βάσος, τοὺς ὁποίους ὁ ἐχθρὸς ἐπροσπάθησε πολὺ νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ὑψηροσίαν τοῦ ἔθνους, καθὼς ἠπάτησε πολλοὺς ἄλλους ὄπλαρχηγούς».

οὐ ἐξηρωτῶντο σπουδαιότατα ζητήματα τῆς καθ' ὅλου Ἑλληνικῆς Ἐλευθερίας. Ὁ Δημήτριος Χρηστίδης, (ἐκ τῶν σημαινόντων ἀνδρῶν τῆς Ἐπαναστάσεως, γραμματεὺς τοῦ Καραϊσκάκη, μετὰ ταῦτα ὑπουργὸς καὶ γεροισιαστής), διατρέβων τότε ἐν Ἀττικῇ συνέβαλε τὰ μάλιστα, ὅπως αἱ ἀπόψεις τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου ἐπικρατήσωσιν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Ἐλευσίνας¹⁾ Οὕτω ἤρξαντο διαπραγματεύσεις περὶ ὑποταγῆς μεταξὺ τῶν περὶ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην ὀπλαρχηγῶν καὶ τοῦ Ῥεσιτ-πασᾶ Κιουταχῆ, παρατεινόμεναι ἕξ ἐπίτηδες ὑπ' ἐκείνων, ἐν ᾧ ἄφ' ἐτέρου ἢ Ἑλληνικῆ Κυβέρνησις ἐν τῷ μεταξὺ ἐλάμβανε σύντονα κατὰ τὸ δυνατόν μέτρα πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ στρατοπέδου Ἐλευσίνας καὶ τοῦ ἀγῶνος ἐν Ἀττικῇ. Ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ Ῥεσιτ-πασᾶς Κιουταχῆς κατενόησε τὰς πραγματικὰς προθέσεις τῶν ὀπλαρχηγῶν, μεθ' ὧν διεξήγαγε τὰς περὶ ὑποταγῆς διαπραγματεύσεις, καὶ ἀπεφάσισε πλέον διὰ τῶν ὄπλων νὰ διαλύσῃ τὸ στρατόπεδον τῆς Ἐλευσίνας, τὸ ὁποῖον ἐν τῷ μεταξὺ εἶχεν ἐνίσχυθῆ σημαντικῶς. Τελευτῶντος τοῦ Ἰουλίου 1826, ἤρχισαν ἐκ νέου σύντονοι πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις μεταξὺ τῶν περὶ τὸν Ῥεσιτ-πασᾶν Κιουταχῆν καὶ τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου καὶ τῶν συναγωνιστῶν αὐτοῦ. Αἱ πολεμικαὶ αὗται ἐπιχειρήσεις ἐπὶ μέρους ἐγένοντο οὐχὶ μακρὰν τῆς μονῆς Δαφνίου. Τοῦτο μανθάνομεν καὶ ἕξ ἄλλων πηγῶν καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ ἡμερολογίου, ὅπερ κατέλιπεν ὁ λόγιος Ἀθηναῖος Νικόλαος Ἀ. Καρώρης. Ἀναφέρεται τὸ ἡμερολόγιον τοῦτο, ἐφ' ὅσον σφίζεται, εἰς γεγονότα ἀπὸ 29 Ἰουνίου 1826 μέχρι 12 Ἀπριλίου 1827, καὶ ἀποτελεῖ κυριωτάτην πηγὴν τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὴν περίοδον ταύτην.²⁾ Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἡμερολογίου, ἐγκλειστος ἐν Ἀθήναις καὶ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως διαρκούσης τῆς πολιορκίας αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Ῥεσιτ-πασᾶ Κιουταχῆ, γράφει ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἐμπειρίας καὶ τῶν εἰδήσεων, ὡς παρ' ἄλλων μανθάνει. Πολλὰ γεγονότα ἐπισκοπεῖ μακρόθεν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως. Ἦδη ὑπὸ ἡμερομηνίαν 7 Ἰουλίου 1826 σημειοῖ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του ὁ Νικόλαος Ἀ. Καρώρης: «*Τὸ ἐσπέρας περὶ τὴν 1 ὄραν τῆς νικτὸς ἐξεκίνησαν καὶ οἱ δύο Ἀθηναῖοι [—Μη-*

¹⁾ Ἀθ. Ν. Χρησολόγης, ἐνθ' ἀνωτέρῳ [ιδὲ σελ. 79], σελ. 51.

²⁾ Ἐδημοσιεύθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἡμερολόγιον τοῦ Νικολάου Α. Καρώρη ὑπὸ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀρχεῖα τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας. Ἀ. Ἀθηναῖδων Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 32—222. Ἀμφιβολία περὶ τῆς πατρότητος τοῦ ἡμερολογίου, οὗ τὸ χειρόγραφον δὲν ἀναφέρει ὄνομα συγγραφέως, καὶ καθ' ἡμᾶς δὲν χωροῦσι.

τρος *Αραμισιώτης καὶ Ἀγγελῆς Τριανταφύλλης*]... διὰ τὴν Σαλαμίνα μὲ τὰ ἀναγκαῖα γράμματα. Ὁ στρατηγὸς Γκούρας ἔδιδε γνώμην εἰς τὸν Κριεζώτην ὅτι νὰ ἔλθῃ ὁ Κριεζώτης νὰ συνοδεύσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ μέρος τοῦ ἐδικοῦ του σώματος εἰς τὴν πόλιν, τὸ δὲ λοιπὸν σῶμά του καὶ ἐκεῖνο τοῦ Βάσσου νὰ μεταβῇ εἰς **Δαφνί** καὶ νὰ στρατοπεδεύσῃ εἰς τὰ ἐκεῖ· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Κριεζώτης κατασκοπεύσῃ ἀπὸ ἐδῶ τὸν ἐχθρὸν καὶ γίνῃ συμβούλιον πολεμικὸν μὲ τοὺς μέσα, νὰ ἀναχωρήσῃ ὕστερα ἀπὸ τὴν πόλιν εἰς τὸ ἐν **Δαφνίῳ** στρατόπεδον καὶ ἐκεῖθεν νὰ ἐνεργήσῃ τὰ ἀναγκαῖα κινήματα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ ἔξωθεν». ¹⁾ Πάντα ταῦτα ἦσαν σχέδια τοῦ Γκούρα, ὧν τὴν ἐκτέλεσιν δὲν ἐπέτρεψαν αἱ περιστάσεις. Ὁ στρατηγὸς Νικόλαος Κριεζώτης μετ' ἄλλων τινων ὀπλαρχηγῶν καὶ σώματος πεντακοσίων περίπου ἀνδρῶν εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ὅπως ἐνισχύσῃ τὴν φρουρὰν αὐτῆς, τὸ πρῶτον μετὰ τρεῖς περίπου μῆνας, τὴν νύκτα τῆς 11/12 Ὀκτωβρίου 1826.)

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ εἶδησις, ἣν δηλώνει ὁ Νικόλαος Ἀ. Καρώρης ἐν τῷ ἡμερολόγιῳ του περὶ μικρᾶς συμπλοκῆς γενομένης παρὰ τὴν μονὴν Δαφνίου τῆ 8η Ἰουλίου 1826: «δέκα ἐξ Κουκουβαριῶται» ²⁾ χθὲς εἰς **Δαφνί** ἐκτύπησαν ἐν μικρὸν σῶμα ἐχθρικόν, ἐφόρευσαν ἕνα, ἐλάβωσαν τέσσαρας, ἐπῆραν καὶ τινα λάφυρα». ³⁾

Ἐπὶ ἡμερομηνίαν 27 Ἰουλίου 1826 σημειοῖ ἐν τῷ ἡμερολόγιῳ του ὁ Νικόλαος Ἀ. Καρώρης: «Τὸ πρῶτ' ἐφάνησαν ἐρχόμενοι ἀπὸ τὸν δρόμον τοῦ **Δαφνίου** περὶ τοὺς 100 ἰππεῖς. Ἀπὸ τοῦτο ἀπὸ καὶ ἄλλα σημεῖα ὅσα παρατηρήσαμεν ἐχθὲς ἐσυμπεράναμε· ὅτι εἰς Ἐλευσίνα ἀσχολοῦνται πολὺ οἱ Τούρκοι» ⁴⁾.

Ὁ στρατηγὸς Γκούρας, ὁ φρούραρχος τῶν ἤδη ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκουμένων Ἀθηνῶν, εἶχε καταρτίσει ἐν τῷ μεταξύ νέον πρὸς λύσιν τῆς πολιορκίας αὐτῶν σχέδιον, καθ' ὃ καὶ πάλιν ἡ περὶ τὸ Δαφνίον χώρα προωρῖζετο νὰ γίνῃ πεδίον σπουδαίων πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων. Αναφορικῶς πρὸς ταῦτα λέγει τὸ ἡμερολόγιον τοῦ Νικολάου Ἀ. Καρώρη:

«1 Ἀδγούστου [1926]. Τὴν νύκτα ἐστάλθη εἰς Σαλαμίνα ὁ Γεωργιάκης Μπουμπάκης στρατιώτης Ἀθηναῖος μὲ τὰ γράμματα τὰ ὁποῖα ἦσαν ἔτοιμα

¹⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 39.

²⁾ Αὐτόθι, σελ. 109.

³⁾ Ἦτοι ἐκ τοῦ χωρίου Κουκουβάουνας τῆς Ἀττικῆς.

⁴⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 39 - 40.

⁵⁾ Αὐτόθι, σελ. 53.

ἀπὸ τὴν χθές. Ἐπρόσθεσεν εἰς τοὺς στρατηγούς ὁ Γκούρας καὶ τὸ ἐξῆς σχέδιον... "Οὐ τὰ ἤμισθι στρατεύματα νὰ εὐγῶσι φανερά καὶ νὰ τοποθετηθῶσιν εἰς **Δαφνί**, ὅπου θέλει συντρέξῃ ἡ Τουρκία διὰ νὰ τοὺς πολεμήσῃ, τὰ δὲ ἄλλα ἤμισθι νὰ εὐγῶσι διὰ νυκτὸς διὰ θαλάσσης ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ Ἐγρητιοῦ (Τρελοῦ) καὶ νὰ κρυφθῶσιν εἰς τὸ μοναστήριον τῆς Καισαριανῆς· ἅμα δὲ τὸ πλῆθος τῶν Τούρκων ἤθελεν εἶναι τραβηγμένον κατὰ τὸ **Δαφνί**, οἱ ἀπὸ τῆς Καισαριανῆς νὰ ἔλθωσι κατ' εὐθείαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐνωμένοι μὲ τοὺς μέσα νὰ χαλάσωσι τὰ πέριξ χαρακώματα τοῦ ἔχθροῦ καὶ νὰ κυριεύσωσι τὰ κανονοστάσιά των».¹) Καὶ ταῦτα μὲν ἐπέστελλεν ἕξ Ἀθηναίων ὁ Γκούρας πρὸς τοὺς ἐν Σαλαμῖνι ἀσχηγούς τῶν ἑλληνικῶν καὶ φιλελληνικῶν στρατευμάτων, ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας (3 Αὐγ. 1826) ἡ κάτω πόλις τῶν Ἀθηναίων κατελαμβάνετο μετὰ μικρὰν ἀντίστασιν ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῶν Ἑλλήνων περιορισθέντων εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὸν Ἄρειον Πάγον.²) Τὸ σχέδιον τοῦ Γκούρα, τὸ τόσον συνδεόμενον πρὸς τὸ Δαφνίον, δὲν ἐξετελέσθη διὰ πολλοὺς λόγους.

Ἐν τούτοις εἶχεν ἤδη πρὸ τῆς 4ης Αὐγούστου 1826 καταληφθῆ ἡ μονὴ Δαφνίου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπόπειρα δὲ τῶν Ἑλλήνων πρὸς κατάληψιν αὐτῆς, ὡς φαίνεται, ἀπέτυχε. Μανθάνομεν ταῦτα ἕξ ἐπιστολῆς τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη, ὁ ὁποῖος ἀναδειχθεὶς στρατηγὸς πασῶν τῶν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ ἑλληνικῶν δυνάμεων ἀνεχώρησεν ἐκ Ναυπλίου τῇ 19 Ἰουλίου 1826 καὶ μετὰ τινὰς ἄλλας ἐπιχειρήσεις τῇ 28 Ἰουλίου ὡς καὶ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 29 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἶχεν ἐξέλθει εἰς Πειραιᾶ πρὸς κατασκόπευσιν τῶν Τούρκων³). Ἔχει δὲ γραφῆ ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐπιστολὴ τοῦ στρατάρχου Καραϊσκάκη τῇ 4 Αὐγούστου 1826 ἕξ Ἐλευσίνος⁴) πρὸς τὸν Ἀθηναῖον Νικόλαον Λογοθέτην Χωματιανόν: «Πρὸς τούτοις—γράφει μεταξὺ ἄλλων ὁ Καραϊσκάκης—ἐπείγαμεν, καὶ εἰς τὸ **Μοναστήρι τὸ Δαφνί** τὸ ὁποῖον, κατὰ κακὴν τύχην τὸ ἔχον πιασμένον οἱ ἔχθροί, δὲν θέλω λείπω ὁμῶς ὁποῦ ἐνῶ συναθροισθῶμεν, νὰ πέσωμεν εἰς τὸ ἔχθρικὸν στρατόπεδον καὶ ὅτι θέλει ὁ θεὸς ἅς γίνῃ καὶ ἂν τρεῖς τέσσαρας ἡμέρας βασιτάξῃ ἀκόμη ἡ χώρα⁵) ἐλπίζω μὲ τὴν δεινάμην τοῦ θεοῦ νὰ κάμωμεν τίποτα»⁶). — Πι-

¹) *Γ. Βλαχογιάννη*, Ἀθηναϊκὸν Ἄρχειον, τόμ. Α', σελ. 59 (πρβλ. καὶ σελ. 58).

²) Αὐτόθι, σελ. 61.

³) Αὐτόθι, σελ. 56.

⁴) Οὐχί· εἰς Ἐλευσίνα· ὡς κεῖται ἐν τῷ κειμένῳ τῆς ἐπιστολῆς παρὰ *Δ. Γρ. Καμπούρογλου* (ἰδὲ κατωτέρω, σημειώσιν 6).

⁵) = ἐν Ἀθῆναις.

⁶) *Δ. Γρ. Καμπούρογλου*, Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τόμ. Γ', ἐν Ἀθῆναις 1892, σελ. 9-1'.

στεύω, ὅτι κατὰ τὴν κατάληψιν ταύτην τῆς μονῆς Δαφνίου ὑπὸ τῶν Τούρκων, περὶ ἧς λέγει ἡ ἐπιστολὴ τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη, συνέβη ἡ προδοσία τοῦ μοναχοῦ Παΐσιου, ἐπυρπολήθη ἐπὶ μέρος ἡ μονὴ καὶ ὑπέστη μεγάλας βλάβας ὁ ναὸς αὐτῆς (Πρβλ. ἀνωτέρω σελ. 75).

Ὑπὸ ἡμερομηνίαν 5 Αὐγούστου 1826 σημειοῖ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του ὁ Νικόλαος Ἄ. Καρῶρης «Περὶ . . . τὰς 6 ὥρας τῆς νυκτὸς ἄρχισεν αἰφνίδιος τουφεκισμὸς μέσα εἰς τὰ Σελόλια. Οἱ ἄνθρωποι [=οἱ πολιορκούμενοι Ἕλληνες ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως] ἐπετάχθησαν ὄλοι καὶ βλέπουν τὸν τουφεκισμὸν νὰ ἐκτείνεται εἰς τὸν κάμπον κατὰ τὸ **Δαφνὶ** ἔξω τοῦ ἐλαιῶνος. . . .»¹⁾ Μεθ' ὃ ἔπεται: «6 Αὐγούστου [1826]. Ἄφ' οὗ δὲ ἐξημέρωσεν, τί νὰ ἰδοῦν; Ὅλη ἡ περιφέρεια τοῦ χωρίου Χαϊντάρι, ἡ ἐκκλησία τοῦ Προφήτου Ἡλία,²⁾ τὸ ῥεῦμα καὶ οἱ λόφοι ἐκεῖνοι γεμῆτοι ἀπὸ στρατεύματα Ἑλληνικά ἐκεῖ ἐτριγύριζε καὶ τὸ ἱπλικὸν τῶν Τούρκων καὶ ἐτουφεκίζοντο μὲ τοὺς ἐδικούς μας. . . .»³⁾ Καὶ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 9 Αὐγούστου 1826 ὁ Νικόλαος Ἄ. Καρῶρης, ἀφ' οὗ ἐκθέτει τινὰ σχετικῶς πρὸς τὴν κατὰ τὸ Χαϊδάρι⁴⁾ μάχην, σημειοῖ καὶ τὰ ἑξῆς: «ἐσυμπεράναμεν ὅτι οἱ ἐδικοί μας δὲν ἐστάθησαν οὔτε εἰς **Δαφνί**, καθὼς ἠλπίζαμεν τὸ πρῶτον»⁵⁾ Εἶναι ἀσφαλῶς ἐξηκριβωμένον, ὅτι τὰ

¹⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 65.

²⁾ Πρόκειται περὶ τοῦ μονυδρίου, τοῦ ἰδρυμένου ἐπὶ μικροῦ βουνοῦ, περὶ τὰ 1000 μέτρα πρὸ τῆς μονῆς Δαφνίου. ἐν δεξιᾷ τῷ πορευομένῳ ἀπ' Ἀθηῶν εἰς Ἐλευσίνα διὰ τῆς Ἱερᾶς Ὀδοῦ

³⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 65.

⁴⁾ Περὶ τῆς μάχης κατὰ τὸ Χαϊδάρι κυριώτατα πηγὰ εἶναι ἡ ἐπιστολιμαία ἐκθεσις τοῦ **Γ. Καραϊσκάκη** πρὸς τὸν Θ. Κολοκορώνην, γεγραμμένη τῇ 12 Αὐγούστου 1826 ἐν Ἐλευσίνῃ (ἐκδομένη ὑπὸ **Ἰωαν. Θ. Κολοκοτρώνη**, Ἑλληνικά ὑπομνήματα ἤτοι διάφορα ἔγγραφα καὶ ἐπιστολαὶ ἀφορῶντα τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1827, ἐν Ἀθήναις 1856. σελ. 374—376 (πρβλ. καὶ σελ. 38)), ἔπειτα ὁ **Διον. Σουρμελῆς** (ἐνθ' ἀνωτέρω σελ. 148 κ. ἐ.), ὁ **Χριστόφορος Περραιβὸς** (ἐνθ' ἀνωτέρω, τόμ. Β', σελ. 80 κ. ἐ.), ὁ **Χρῆστος Βυζάντιος** (Ἱστορία τῶν κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν ἐστρατειῶν καὶ μαχῶν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα συμβάντων, ὃν συμμετέσχεν ὁ τακτικὸς στρατὸς ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1833. Ἔκδοσις Γ' Ἀνατύπωσις. Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 137 κ. ἐ. 344 κ. ἐ. [σελ. 146 ὑποσημ. 1, σελ. 263 ὑποσημ. 1 καὶ σελ. 349 πολεμικὴ κατὰ τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Χριστοφόρου Περραιβοῦ καὶ τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν ὑπὸ Διονυσίου Σουρμελῆ] καὶ ὁ **Ἄγγελος Σωτηριανὸς Ἀλεξάνδρου [Γέροντας]**, Ἀπομνημονεύματα ἐκδομένα ὑπὸ **Δ. Γρ. Καμπούρογλου**, Μνημεῖα τῆς Ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, τόμ. Γ', σελ. μγ'—μδ', ἰδὲ πρὸ παντὸς σελ. μη).

⁵⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 69 κ. ἐ.

ὑπὸ τὸν Φαβιέρον τακτικὰ στρατεύματα καὶ τὰ λοιπὰ ὑπὸ τὸν Γεώργιον Καραϊσκάκην σώματα ἐκεῖνα, τὰ συγκροτήσαντα τῇ 6 καὶ 8 Αὐγούστου 1826 τὴν κατὰ τὸ Χαϊδάρη μάχην, προήλασαν ἐκ τοῦ Ἑλευσινιακοῦ πρὸς τὸ Ἀττικὸν πεδίων καὶ πάλιν ὀπισθοχώρησαν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἄλλως καὶ διὰ τῆς Ἱερᾶς Ὀδοῦ¹⁾. Τὰ σφζόμενα σχεδιάσματα τῆς κατὰ τὸ Χαϊδάρη μάχης δεικνύουσι πόσον ἐγγὺς τῆς Μονῆς Διαφνίου εἶχον ταχθῆ τὰ σώματα τῶν ἡμετέρων.²⁾ Ὁ συντάκτης τῆς βιογραφίας τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου Ἀθ. Χρυσολόγης³⁾, ὁ ὁποῖος ἐκθέτει τὰ πράγματα ἐν πολλοῖς ἀσυνειδήτως ὑπερβάλλον τὸ ὑπ' αὐτοῦ βιογραφούμενον πρόσωπον, ἀλλ' ἔχει ὑπ' ὄψει καὶ αὐθεντικὰς πηγὰς, λέγει περὶ τῶν ἐν Ἀττικῇ πολεμικῶν κινήσεων τελευτῶντος τοῦ Ἰουλίου καὶ ἀρχομένου τοῦ Αὐγούστου 1826 τὰ ἐξῆς ἐπὶ λέξει: «Περὶ τὰ τέλη. τοῦ Ἰουλίου [1826] μέρος τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ [=τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ] ἐδοκίμασε νὰ βιάσῃ τὴν δίοδον ἐκείνην [=μεταξὺ Ἑλευσίνου καὶ Μαγούλας τῆς Μεγαρίδος], ἀλλ' ἀπεκρούσθη, φονευθέντων πολλῶν ἐκ τοῦ πεζικοῦ, καὶ διασωθέντων τῶν πλείστων, ἰσχυροῦ ἰππικοῦ ἐπελθόντος εἰς βοήθειαν τὴν δὲ ἐπομένῃν νύκτα πρῶτ' ἐκίνησεν ὁ Ρεσίτης πανστρατιά· οἱ δὲ Βάσσος καὶ Κριεζώτης δὲν ἀνέμειναν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰς θέσεις αὐτῶν, ἀλλ' ἐπροχώρησαν εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου συνήφθη μάχη, καθ' ἣν καὶ πάλιν οἱ ἐχθροὶ ἀπεκρούσθησαν μὲ μεγάλην ζημίαν, μὴ δυνηθέντες νὰ βιάσῃσι τὴν δίοδον, ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ ἀποφασίσωσι νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν πεδίων διὰ τοῦ στενοῦ τῶν Καλυβίων, τῆς Χασσιῦς καὶ τῶν Λιοσίων, ὅπερ καὶ ἐπραξάν. Εἰς τὰς αὐτὰς περιπτον θέσεις ἔλαβον χώραν, καὶ ἄλλαι μάχαι καὶ πάντοτε οἱ ἡμέτεροι ἐξῆλθον νικηταί, καὶ ἀπὸ νίκης εἰς νίκην ἔφθασαν ἕως εἰς τὴν ἐπίπεδον τὴν λεγομένην **Διαφνίον**⁴⁾. ἐκεῖ τὴν 6 τοῦ μηνὸς Αὐγούστου ὁ ἐχθρὸς ὠρμησε κατὰ τοῦ τακτικοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὅπερ εἶχε σχηματίσει ἀδιάσπαστον τετραγώνον, καὶ διὰ τῆς λόγῃς καὶ τοῦ πυροβολισμοῦ ἀντέκρουσαν ἐπιτυχῶς τοὺς ἐχθρούς, «συνεργούντων, λέγει ἔκθεσίς τις, μὲ ἀπαραδειγματίστον γενναϊότητα καὶ τῶν ἡμετέρων ἀτάκτων σωμάτων ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν στρατηγῶν Βάσσου καὶ Κριεζώτου» ἔτρεψαν τέλος πάντων τοὺς ἐχθρούς εἰς ἄτακτον φυγὴν ἕως εἰς τὸν ἐλαιῶνα τῶν Ἀθηναίων ἀρπιά-

¹⁾ Χριστ. Περγραιβός, ἐνθ' ἀνωτέρω. τόμ. Β', σελ. 81, **Χρῆστος Βυζάντιος**. ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 138, 156, **Ἀθ. Ν. Χρυσολόγης**, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 54.

²⁾ Ἴδὲ πρὸ παντὸς **Χρῆστος Βυζάντιος**, ἐνθ' ἀνωτέρω, μεταξύ τῶν σελ. 146 καὶ 147, 158 καὶ 159.

³⁾ Ἴδὲ ἀνωτέρω, σελ. 79.

⁴⁾ Κατὰ λάθος τυπογραφικὸν κεῖται : *Διφνίου*.

σαντες ἀπ' αὐτοὺς σημαίας καὶ λάφυρα ἱκανά, ἡ δὲ ἐπίπεδος ἐσκεπιάσθη ἀπὸ ἐχθρικά πτώματα.....»¹⁾

Τῇ 11 Αὐγούστου 1826 σημειοῖ πάλιν ὁ Νικόλαος ᾽Α. Καρώρης ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του : «*Πρωτῶ, ἐφάνη ἐν σῶμα ἱππικὸν περὶ τοὺς 200, τὸ ὁποῖον ἐπήγαινε κατὰ τὸ **Δαφνί** καὶ τὴν ἄλλην ἡμέραν φαίνοντο Τοῦρκοι ἀπ' ἐκεῖνον τὸν δρόμον. Φαίνεται νὰ ἔχουν κἀνὲν μικρὸν στρατόπεδον ἐκεῖ παραφυλλάτον διὰ τὰ ἑλληνικὰ στρατεύματα*»²⁾. Καὶ πάλιν τῇ 17 Αὐγούστου σημειοῖ ὁ αὐτὸς : «*εἶδομεν καὶ τὸ δεῖλι ἐν σῶμα ἱππέων περὶ τοὺς 200 ἐρχόμενον ἀπὸ **Δαφνί**. Φαίνεται οἱ Τοῦρκοι νὰ ἔχουν πάλιν ὑποψίας ἀπὸ ᾽Ελληνικὴν ἐκστρατείαν*».³⁾ Κατὰ τὴν νύκτα τῆς 19⁴⁾ πρὸς τὴν 20 Αὐγούστου 1826 Τοῦρκοι ἐκ τῶν πολιορκουμένων τὴν ᾽Ακρόπολιν συνομιλοῦντες μετὰ τῶν ἀμυντόρων ταύτης «*μὲ ἕφος φιλικὸν* —σημειοῖ ὁ Νικόλαος ᾽Α. Καρώρης⁴⁾—*καὶ μυστικώτερον τρόπον τινὰ ἠθέλησαν νὰ μᾶς ἀναγγείλουν μίαν ἐπίσημον νίκην τὴν ὁποίαν ἐκέρδισαν οἱ ᾽Ελληνες κατὰ τῶν Τούρκων στὸ χωρίον *Στεφάνι*,⁵⁾ φονεύσαντες καὶ πληγώσαντες ὑπὲρ τοὺς 500 Τούρκους καὶ κνηγῆσαντες τὸν ἐχθρὸν ἕως εἰς **Δαφνί** κἀμμίαν ἄλλην πληροφορίαν περὶ τοῦτον δὲν εἶχομεν.*»

Τῇ 23 Σεπτεμβρίου 1826 οἱ ἐπὶ τῆς ᾽Ακροπόλεως πολιορκούμενοι παρετήρησαν κινήσεις Τουρκικοῦ ἱππικοῦ, ἐλαύνοντος ἔξω τοῦ ᾽Αθηναϊκοῦ ἐλαιῶνος πρὸς τὴν Χασιᾶν καὶ αὐθημερὸν ἐπιστρέφοντος διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Χαϊδάρη. Μετὰ μεσημβρίαν δὲ τῆς ἐπομένης, 24 Σεπτεμβρίου 1826, κατὰ τὸ σχετικὸν ἡμερολογιακὸν σημείωμα τοῦ Νικολάου ᾽Α. Καρώρη, «*πάλιν ἕως 500 πεζοὶ καὶ ἱππεῖς ἤρχοντο ἀπὸ **Δαφνί** καὶ ἄλλοι ἐπήγαινον*»⁶⁾.

Ἀρχομένου τοῦ ᾽Οκτωβρίου 1826 ἡ διὰ τοῦ Δαφνίου δίοδος ἀπὸ τοῦ ᾽Αθηναϊκοῦ εἰς τὸ ᾽Ελευσινιακὸν πεδίου φαίνεται ὅτι δὲν κατεί-

¹⁾ ᾽Αθ. Ν. Χρυσολόγης, ἐνθ' ἄνωτέρῳ [ιδὲ σελ. 79] σελ. 51 κ. ε, (πρὸβλ. ἀφ' ἐτέρου σελ. 51 κ. ε).

²⁾ ᾽Ι. Βλαχογιάννη, ᾽Αθηναϊκὸν ᾽Αρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 72.

³⁾ Αὐτόθι, σελ. 77.

⁴⁾ Αὐτόθι, σελ. 78.

⁵⁾ Βορειανατολικῶς τῶν Ρυτῶν (= λίμνης τοῦ Κουμουνοδούρου). Κατὰ τὸ χωρίον τοῦτο Στεφάνι, ὡς φαίνεται, ἐκλήθη καὶ ὁ Κορυθαλλὸς *Στεφανοβοῦνη*, *Στεφανοβουνο* ἢ καὶ ἀπλῶς *Στεφάνι* (Πρὸβλ. Γ. Δαμπάκη, Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία τῆς μονῆς Δαφνίου, σελ. 29 κ. ε.). Δ. Γρ. Καμπούρογλου, *Τὸ Δαφνί*, σελ. 5.

⁶⁾ ᾽Ι. Βλαχογιάννη, ᾽Αθηναϊκὸν ᾽Αρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 98.

χето διαρκῶς ὑπὸ Τουρκικῆς φρουρᾶς. Τοῦλάχιστον ἀπεσταλμένοι τῶν ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορκουμένων Ἑλλήνων πρὸς τὸ ἐν Ἐλευσίνι Ἑλληνικὸν στρατόπεδον ἔφιπποι μεταβάντες ἐξ Ἀθηνῶν ἐκεῖ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 2 πρὸς τὴν 3 Ὀκτωβρίου καὶ ἐπανακάμψαντες πάλιν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 8 πρὸς 9 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς διήλθον ἀκινδύνως τὴν πάροδον τοῦ Δαφνίου ¹⁾).

Πρὸς τελειότεραν κατανόησιν τῶν κειμένων ἐν τῷ ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου 1827 ἔγγραφῳ, ὅπερ παρεθέσαμεν ἀνωτέρω (σελ. 80-81), ἐν ᾧ ρητῶς μνημονεύεται ἡ μονὴ Δαφνίου, πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ Βάσσος Μαυροβουνιώτης καὶ μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ Γεωργίου Καραϊσκάκη ὡς ἀρχηγοῦ τῶν καθ' ὄλου ἑλληνικῶν στρατευμάτων τῆς Ἀνατολικῆς Ἑλλάδος παρέμεινε διαρκῶς ἀρχηγὸς τοῦ ἐν Ἐλευσίνι στρατοπέδου. Αἱ δυνάμεις τοῦ στρατοπέδου τούτου εἰς ἀριθμὸν ἦσαν διάφοροι κατὰ διάφορα χρονικὰ σημεῖα, διότι κατὰ τὰς συμπαρισταμένας περιστάσεις ἀπεσπῶντο ἄνδρες ἐκ τούτου ἢ καὶ προσετίθεντο εἰς αὐτό.

Ἡ ὑπαρξίς τοῦ στρατοπέδου τούτου προσέφερε καὶ μετὰ τὴν μάχην κατὰ τὸ Χαϊδάρη οὐχ ἦττον μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὸν Ἀγῶνα. Εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνας συνέβαλε πρὸ παντὸς ὁ ἥρωϊκὸς καὶ δραστήριος αὐτοῦ ἀρχηγός. Τὶ κοινῶς ὁ λαὸς ἐφρόνει περὶ τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου διαδηλοῖ κατὰ χαρακτηριστικώτατον τρόπον μάλιστα ἡμερολογιακὸν σημεῖωμα τοῦ Νικολάου Ἀ. Καρῶρη: «11 Νοεμβρίου [1826]... ἐμάθομεν ὅτι... εἰς... τὴν Ἐλευσίνα μένει μόνος ὁ Βάσσος μὲ 300 μόνους στρατιώτας, ὅσους δείχνει τὸν πλέον πατριωτικὸν χαρακτήρα εἰς ταύτας τὰς περιστάσεις, ὡς λέγεται». Ἀφ' οὗ ὁ Ρεσιτ-πασᾶς Κιουταχῆς ἀπέτυχε δι' ὑποσχέσεων καὶ ἀμοιβῶν νὰ προσελκύσῃ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην εἰς ὑποταγὴν ²⁾, δὲν ἔπαυσε νὰ μετέρχεται τὴν δι' ἄλωπεκῆς μέθοδον πρὸς διάλυσιν τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνας

¹⁾ Πρβλ. αὐτόθι, σελ. 104, 108.

²⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α. σελ. 121 2. Κρίσις Χριστοφόρου Περγαίτου (ἐνθ' ἀνωτέρω. τόμ. Β', σελ. 93, ὑπόσημ. 1) περὶ Βάσσου Μαυροβουνιώτου: «Αἱ περιστάσεις καὶ ἡ ἀναρχία ὑπερισχύουσαι πάντοτε εἰς τὰς ἐπαναστάσεις ἐξώκειλαν τὸν Μαυροβουνιώτην εἰς διαφόρους καταχρήσεις καὶ ἀταξίας, διὰ τὰς ὁποίας πολλάκις ἐκατηγορήθη· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα αἱ καλαὶ συναστροφαί, συμβουλαὶ φίλων καὶ ἡ πρὸς τὴν Διοίκησιν ἀφοσίωσίς του τὸν μετέβαλον τόσον, ὥστε ἐδείχθη καὶ γνωρίζεται μέχρι τῆς σήμερον ὁ τιμωτέρος καὶ φρονιμώτερος ἀπὸ πολλοῦ; ἄλλους συναξιωματικούς του· αἱ ὑστεριναὶ πράξεις σβύνουν τὰς πρώτας».

³⁾ Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 81—82.

καὶ ἐξόντως τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου. Πράγματι τὰ χρονικὰ τοῦ Ἁγῶνος μαρτυροῦσιν, ὅτι ὁ Ρεσίτ-πασᾶς Κιουταχῆς διὰ δεκασιῶν, ὑποσχέσεων καὶ πραγματικῶς παρεχομένων χρημάτων, ἠγωνίζετο οὐχ ἦττον ἢ διὰ τῶν ὄπλων νὰ καταστείλῃ τὴν ἑλληνικὴν ἐξέργεσιν ἐν τῇ Στερεᾷ¹⁾. Ἡ δι' ἀλωπεκῆς μέθοδος τοῦ Τούρκου Σερασκέρη δὲν ἔμεινεν ἀτελέσφορος προκειμένου περὶ ὄπλαρχηγῶν ἀπεγνωσμένων ὡς πρὸς τὴν τελικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἁγῶνος ἢ ἔθνικῶς ἀσυνειδήτων καὶ ἐκ φύσεως ἰδιοτελῶν. Ἄλλ' εἰς τοὺς τοιοῦτους δὲν ἀνήκεν οὔτε ὁ Βάσσος Μαυροβουνιώτης οὔτε ἄλλοι ἐκ τῶν ἐν τῇ Ἀττικῇ ἀγωνιζομένων ὄπλαρχηγῶν, τοὺς ὁποίους ἀληθῶς εἰς μάτην ποσепάθει νὰ δελεάσῃ δι' ὑποσχέσεων καὶ χρημάτων ὁ Ρεσίτ-πασᾶς Κιουταχῆς. Ἐν τούτοις οὗτος κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ ἐν αὐτῷ τῷ στρατοπέδῳ τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου προδότας, δι' ὧν ἤλπιζεν ἢ τὴν αἰχμαλωσίαν ἢ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Τὰ κατὰ τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου βυσοδομούμενα ἀνεκάλυψεν εὐφρῶς ὁ ἤδη ὑφ' ἡμῶν ἀνωτέρω²⁾ μνημονευθεὶς Δημήτριος Χρησιτίδης, ἀντικαθιστῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῆς Ἐλευσίνος τὸν εἰς Μέγαρα χάριν στρατιωτικῶν συνεννοήσεων μεταβάνα ἀρχηγὸν τοῦ στρατοπέδου τούτου. Καὶ ἐν ᾧ οἱ πολιορκοῦντες τὴν Ἀκρόπολιν Τούρκοι θρασεῖς διελάλουν πρὸς τοὺς ἀμυνομένους τοῦ ἱεροῦ βράχου Ἑλληνας, ὅτι δῆθεν συνέλαβον αἰχμάλωτον τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην³⁾, ὁ Δημήτριος Χρησιτίδης εἶχε πρὸ πολλῶν ἡμερῶν συλλάβει τοὺς ἐπιβουλεύσαντας τὴν ζωὴν ἐκείνου. Ἦσαν οὗτοι, ὡς φαίνεται, μικροὶ ὄπλαρχηγοὶ ὑπὸ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην, ὠνομάζοντο Κοσμᾶς καὶ Μῆτρος, ἀγνώστου ἐπωνύμου. Τὸν Κοσμᾶν λέγει ὁ Βάσσος Μαυροβουνιώτης «ἀπλοῦν σείτην⁴⁾ του»⁵⁾. Ὁ Δημήτριος Χρησιτίδης ἐκράτει δεσμίους τοὺς προδότας, ἠνάγκαζε δὲ τὸν Κοσμᾶν νὰ γράφῃ καθ' ὑπαγόρευσίν του πρὸς τὸν Ρεσίτ-πασᾶν Κιουταχῆν, πρὸς ὃν οὗτος εἶχεν ἤδη πρότερον, πρὸ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς συνομοσίας, ἀλληλογραφήσει διαπραγματευόμενος τὴν ἐξόντως τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου καὶ τὴν παράδοσιν τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευ-

¹⁾ Ἴδὲ Ἱ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 31, 101 κ. ἐ. 116, 121, 126, 157, 180, 181, 185, 196 κ. ἐ. (Πρβλ. καὶ Διον. Σουρμελῆν, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 144, 186 καὶ ἀνωτέρω σελ. 81 ὑποσημ. 1).

²⁾ Σελ. 82.

³⁾ Πρβλ. ἡμερολόγιον τοῦ Νικολάου Ἀ. Καρώρη παρὰ Ἱ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 180 (ἡμερομηνία 27 Ἰανουαρίου [1827]).

⁴⁾ = ἱπποκόμον

⁵⁾ Ἴδὲ ἀνωτέρω, σελ. 80.

σίνος. «*Έχομεν εἰς χεῖρας—γράφει ὁ ᾽Αθ. Ν. Χρυσολόγης* ¹⁾—*δλόκληρον αὐτὴν τὴν διαπραγματέναιον, ἥτις ἀληθῶς εἶναι ἔργον σπανίας φιλοπατρίας καὶ συνέσεως Χρησιδεῖον· ἐκεῖ βλέπει τις τὸ παμπόνηρον πνεῦμα τοῦ Ρεσίτ ἀφ' ἑνός, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸν ἀληθῆ πατριωτισμόν, συγκροτούμενα πρὸς ἄλληλα. Ἐν μᾶς ἐπιτρέπει ἐνταῦθα ὁ χῶρος νὰ δημοσιεύσωμεν ὀλόκληρον τὴν ἀλληλογραφίαν, θὰ δημοσιεύσωμεν ὁμῶς αὐτὴν κατόπιν ἐν καιρῷ καταλλήλῳ*». Καὶ ἡ μὲν ἐπαγγελλομένη ὑπὸ τοῦ ᾽Αθ. Ν. Χρυσολόγης καθ' ὅλου δημοσίευσίς τῆς περὶ ἧς ἐνταῦθα ὁ λόγος ἀλληλογραφίας, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, δὲν ἐγένετο. Ἄλλ' ἐν τῷ ᾽Αρχεῖῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας τῆς Ἑλλάδος ἐναπόκεινται ²⁾ ἔγγραφα, ἐν πρωτοτύπῳ καὶ ἀντιγράφῳ, ἀναφερόμενα εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Κοσμᾶ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ. Ἀπετέλουν ταῦτα μέρος τοῦ ἀρχείου Δημητρίου Χρησιδέου, ὁ ὁποῖος εἶχε συντάξει καὶ ἰδίαν ἔκθεσιν σχετικὴν πρὸς τὴν ἐναντίον τοῦ Βάσσου Μαυροβουινιάτου ἐπιβουλήν, περὶ ἧς γίνεται ἐνταῦθα λόγος. Εἰς ἡμᾶς ἔχει περιέλθει μόνον τμημα τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ἡ ὁποία περιεῖχε καὶ σχετικὰ ἔγγραφα ἐξ ἀντιγραφῆς, ἀλλ' ὡς φαίνεται προσηρητημένα εἰς αὐτὴν ἦσαν καὶ πρωτότυπα ἔγγραφα. Ἐκ τούτων ἀναδημοσιεύομεν ἐνταῦθα τὰ εἰς τὴν μονὴν Λαφνίου ἀναφερόμενα, ἐκδοθέντα τὸ πρῶτον ὑπὸ ᾽Ι. Βλαχογιάννη: ³⁾

1.

(Γ. Σ.) *Βεξὺρ ᾽Ρεσίτ Μεχμέτ πασσᾶς.*

Ἀγαπητὲ καὶ περιπόθητε ἐδικέ μου δουατζῆ ⁴⁾.

Σοῦ φανερόνω ὅτι ἔλαβα τὸ γράμμα σου ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ ἐπληροφορήθηκα. Τὰ γράμματα ὅπου μᾶς γράφεις εἶναι ἔτοιμα καὶ βγάξω τὸν Θύμνο εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἔλα καὶ ἐσὺ ἐκεῖ νὰ ἀνταμωθῆτε νὰ κουβεντιάσετε καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μαζὺ ἐλάτε εἰς τὸ Μαναστήρι καὶ ἔρχομαι καὶ ἐγὼ νὰ ἀνταμωθοῦμε διὰ νὰ κουβεντιάσωμε τὴν κάθε δουλειά, καὶ πάλιν γροῖζεις πίσω. Ἰὰ τὴν πέσα μου ὅπου μοῦ γράφεις, ἐγὼ ἐσένα τὴν μπέσα μου τὴν ἔχω δοσμένη καὶ μὴν σοῦ ἀπεράση καμμία ὑποψία. Αὔριον Παρασκευὴν εἶμαι εἰς τὸ Μαναστήρι καὶ ὁ Θύμνος σὲ προσμένει

¹⁾ Ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 58.

²⁾ Ἐπ' ἀριθμοὺς κατατάξεως 8894, 8895, 8896, 8897, 8898.

³⁾ Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 570 κ. ε. (ἰδὲ καὶ τὴν προεισαγωγικὴν σημείωσιν τοῦ ἐκδότου).

⁴⁾ = ἔμπιστε

εις τοὺς Μύλους καὶ κάμε τρόπον διὰ τὰ ἔρθης διὰ τὰ κονβεντιύ-
σωμε τόσον διὰ τὴν περιλαβὴν τῶν γροσίων, καθὼς καὶ κάθε ἄλλην
ἰπόθεσίν μας καὶ σὲ προσμένω ἄφενκτα καὶ ὑγίαινε.

1827 Ἰαν(ουαρίου) 13, στο(ατόπεδον) Ἀτικῆς.

Ὁ Θύμιος αὔριον Παρασκευὴ τὸ πουργὸ τὸν
βρίσκεις εἰς τοὺς Μύλους καὶ ἐγὼ αὔριον Πα-
ρασκευὴ ταῖς τέσσαραις πέντε ὥραις εἶμαι καὶ
ἐγὼ εἰς τὸ Μαναστήρι καὶ τὰ ἔρθης καὶ ἐσὺ μὲ
κάνα δύο ἀνθρώπους διὰ τὰ κονβεντιύσωμε.

Διὰ τὸν Καραϊσκάκη, ὁ Καραϊσκάκης ἔχει
ἐκεῖ τὸν μπελᾶ του καὶ ἐπειδὴ μᾶς ἦλθε καὶ
τὸ τακτικὸ ἀσκέρι ἀπὸ τὸ ντοβλέτι, ἢ δονλιές
του τῆς βλέπει τώρα.

2.

(Τ. Σ.) Ἐδικέ μου Κοσμᾶ, σὲ χαιρετῶ καὶ σοῦ φανερώνω πῶς ἀπὸ τὰ
λόγια τοῦ πρῶτιμού σας καὶ τῶν λοιπῶν ἀνθρώπων ὅπου ἔστειλες ἐβε-
βαιώθηκα καὶ ἐκουβέντιασα μὲ αὐτούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους πληροφορήσου,
ὅθεν καὶ προσμένω τὸ σαντακάτι σου καὶ τὸ τζοβάτι σου καὶ στείλε δύο
τρεῖς ἀνθρώποι τὰ σταθοῦν εἰς ἐμένα καὶ ἕναν πιστό σου τὰ περιλάβῃ
τὰ γρο(όσια) ὅπου ἐζήτησες καὶ προσμένω ἀπόκρισί σου. Ὑγίαινε.

Σοῦ στέλλω καὶ δύο χιλιάδες γρο(όσια) διὰ χαρτζιλίκι σου, ἐπειδὴ
καὶ ἔμαθα ὅπου δὲν ἔχεις κἀνέναν παρῶ.

1827 Ἰαν(ουαρίου) 14, Μαναστήρι.

Τὸ Μαναστήρι, τὸ μνημονευόμενον ἐν τοῖς ἀνωτέρω παρατεθειμένοις
ἐγγράφοις, εἶναι ἡ Μονὴ τοῦ Δαφνίου. Τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς ἐπιστο-
λῆς τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου πρὸς τὸν Ρεσίτ-πασᾶν Κιουταχῆν, τὴν
ὁποίαν παρεθέσαμεν ἀνωτέρω (σελ. 80-81). Τὰ προκειμένα ἡμῶν ἐγγραφα
ἐπιτρέπουσι ν' ἀναπλάσωμεν ἐν τινι μέτρῳ τὸ καθ' ὅλου ἐπεισόδιον.
Ὁ Κοσμᾶς, ὃν ὁ Ρεσίτ-πασᾶς Κιουταχῆς προσφωνεῖ «ἐδικέ μου δου-
ατζῆ»¹⁾ ἀπήτησε, ἤδη πρὸ τῆς 13 Ἰανουαρίου 1827 διὰ τὰς πρὸς
ἐκεῖνον προδοτικὰς ὑπηρεσίας του ὠρισμένον ποσὸν χρημάτων. Τῇ 14
Ἰανουαρίου 1827, ἡμέρα παρασκευῆ, τὸ πρῶτ, ὤρισεν ὁ Τοῦρκος Σερα-
σκέρης, ὅπως ὁ Κοσμᾶς συναντηθῆ ἐν Μύλοις τῶν Ἀθηνῶν μετὰ τοῦ
Θύμνου Σφοινάκη (:)²⁾, ὁ ὁποῖος ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος ἐπεισοδίῳ δια-
δραματίζει ἐξαίρετον μέρος (καθ' ἃ ἐλέγχεται ὁ Θύμιος οἷτος ἦτο

¹⁾ Ἀνωτέρω, σελ. 90.

²⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 532.

καλὸς γνώστης τοῦ ὑπὸ τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην στρατεύματος, πιθανῶς ἐκ τούτου εἶχεν αὐτομολήσει πρὸς τοὺς Τούρκους, ὅπως δῆποτε ἀπὸ τῶν μέσων Ἰανουαρίου 1827 διετέλει εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ).¹⁾ Ἐκ Μύλων ὁ Κοσμᾶς καὶ ὁ Θύμιος θὰ μετέβαινον εἰς τὴν μονὴν Δαφνίου, ὅπου περὶ ὥραν 4-5 (πρὸ μεσημβρίας)²⁾ θὰ ἐνεφανίζετο προσωπικῶς ὁ Ρεσίτ-πασᾶς Κιουταχῆς πρὸς συνεννόησιν μετ' ἐκείνου διὰ τὰ περαιτέρω τῆς ἐπιχειρήσεως ἐναντίον τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνος. Ἄν μὴ ἤδη πρότερον, μεταξὺ τῆς 13 καὶ 14 Ἰανουαρίου 1827 ὁ Δημήτριος Χρησιτίδης ἀνεκάλυψε τὴν προδοσίαν τοῦ Κοσμᾶ καὶ ἀπεφάσισεν, ὅπως τὰ ὑπὸ τούτου τεκταινόμενα κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου στρέψη ἐπιτηδείως κατὰ τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ, ἀπατῶν καὶ ἀγωνιζόμενος νὰ περιπλέξῃ αὐτὸν εἰς ἐπιχειρήματα ἄγοντα εἰς τὸν ἴδιον αὐτοῦ ὄλεθρον. Καὶ τὸν μὲν Κοσμᾶν, ὡς εἶπομεν³⁾, ἐκράτησε δέσμιον, εἰς δὲ τὴν μονὴν Δαφνίου πρὸς τὸν Ρεσίτ-πασᾶν Κιουταχῆν ἀπέστειλε τὴν 14 Ἰανουαρίου 1826 τρεῖς πιστοὺς, γενναίους καὶ παλαιοὺς τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου συναθλητᾶς, τὸν Κωνσταντῆν Πράτιμον, τὸν Κωνσταντῆν Πέργαμην καὶ τὸν Παναγιώτην Μπαϊρακτάρην. Οὗτοι ἀσφαλῶς θὰ ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τοῦ Σερασκέρι ὡς ἀπεσταλμένοι τοῦ δῆθεν κωλυμένου Κοσμᾶ, οὗ ἐκεῖνος ἐξήτησε συνέντευξιν συνωδευομένου καὶ ὑπὸ τινων ὁπαδῶν. Ἄν λοιπὸν οἱ ἐμφανισθέντες ἀπεσταλμένοι ἦσαν τρεῖς, τοῦτο ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ. Ὅπως δῆποτε ἡ σιωπηλὴ Μονὴ τοῦ Δαφνίου προῶριστο νὰ γίνῃ ὁ τόπος παραδόξου ὄντως συνεντεύξεως. Οἱ δῆθεν ἀπεσταλμένοι τοῦ Κοσμᾶ ὑπεκρίνοντο εἰς τὸν Ρεσίτ-πασᾶν Κιουταχῆν οὐχὶ μόνον ὑποταγῆν, ἀλλὰ καὶ προθυμίαν ὡς πρὸς τὴν διάλυσιν διὰ προδοτικῆς ἐνεργείας τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνος. Ἀναχωροῦντες ἐκ τῆς μονῆς Δαφνίου, τῇ 14 Ἰανουαρίου 1827, διὰ τὸ στρατοπέδον Ἐλευσίνος συναπεκόμιζον καὶ 2000 γρόσια φιλοδώρημα διὰ τὸν Κοσμᾶν καὶ ἐπιστολὴν πρὸς αὐτόν, ἣτις ἐγράφη, ὡς ὀητῶς ἀναφέρεται ἐν τῇ μονῇ Δαφνίου.⁴⁾ Πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ ἀπήντησε δι' ἐπιστολῆς αὐθήμερόν ὁ Κοσμᾶς, ἀλλ' ὁ δέσμιος πλέον προδότης ἔγραφεν ὅτι ὁ Δημήτριος Χρησιτίδης ὑπηγόρευεν εἰς αὐτόν

¹⁾ Αὐτόθι σελ. 510 κ. ε, ἰδίᾳ σελ. 535, ἀνωτέρω σελ. 91 κ. ε.

²⁾ Κατὰ τὸ τουρκιὸν ἡμερολόγιον.

³⁾ Ἀνωτέρω, σελ. 89.

⁴⁾ Ἀνωτέρω, σελ. 80, 10, 91.

ἀποβλέπων εἰς τὴν παραπλάνησιν τοῦ μεγάλου παραλήπτου τῆς ἐπιστολῆς, ἢ ὅποια δυστηγῶς περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς ἀκέφαλος. Ὁπωςδῆποτε ὁ Κοσμᾶς=Δημήτριος Χρησιτίδης ἔγραφεν εἰς τὸν Ρεσίτ πασᾶν Κιουταχῆν, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιχειρήσῃ ἔφοδον κατὰ τοῦ ἐξησθενημένου ἑλληνικοῦ στρατοπέδου Ἐλευσίνοσ τὸ βραδύτερον «Κυριακὴν ξημέρωμα» (=16 Ἰανουαρίου 1826), ὑπεδείκνυε τὰ καθ' ἕνα τῆς ἐφόδου καὶ ἐξέθετε τὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δράσεως κατ' αὐτήν «*πασᾶ μου,—κεῖται ἐν τῇ ἐπιστολῇ—σὲ παρακαλῶ, ἄν δὲν μπορῆς νὰ μὲ προφθάσῃς τώρα γρόσια, στείλε μου μίαν ὁμολογίαν ἀπὸ τὸ χέρι σου, πῶς ὕστερα ἀφ' οὗ γένονν ὅσα σὲ ὑπόσχομαι, νὰ μὲ δώσῃς πενήντα χιλιάδαις γρόσια, γὰρ νὰ δεῖξω αὐτὴν τὴν ὁμολογίαν εἰς τοὺς μπουλουξίδες¹⁾ μου καὶ νὰ ἡσυχάσουν. Στείλε μου λοιπὸν ἀποκρίσιν ἀμέσως μὲ τὸν ἴδιον πεζὸν διὰ νὰ ἐτοιμασθῶ καὶ νὰ ἰδῆς πῶς ὁ Κοσμᾶς θέλει νὰ γένη τζιράκι²⁾ σου καὶ ὄχι νὰ κερδίσῃ πέντε καὶ δέκα χιλιάδες γρόσια.... Τὶ νὰ κάμω; φοβοῦμαι νὰ ξεμεῖδανίσω³⁾ ὅμως μποροῦσα νὰ τραβήξω ὄλην τὴν ξενούρα⁴⁾ μαζί μου καὶ νὰ ἀφήσω τὸ ὄρδι⁵⁾ τους σὰν κοῦτζουρο.... Ἀμέσως νὰ μὲ ἀποκριθῆς, πασᾶ ἐφέντη μου, μὲ τὸν ἴδιον πεζὸν γὰρ νὰ πάρω τὰ μέτρα μου»⁶⁾. Ὡστε ὁ Δημήτριος Χρησιτίδης παρεσκευάζε τολμηρῶς καὶ συντόμως ἔνεδραν εἰς τὸν Ρεσίτ-πασᾶν Κιουταχῆν, ἐν ᾧ παρώτρυνεν αὐτὸν εἰς ἔφοδον κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνοσ. Κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 15 Ἰανουαρίου 1827 ὁ πεζός, ὅστις εἶχε κομίσει εἰς τὸν Ρεσίτ-πασᾶν Κιουταχῆν τὴν ἐπιστολήν, ἐξ ἧσ παρεθέσαμεν ἀμέσως ἀνωτέρω ἀποσπάσματα, ἐπέστρεψεν εἰς τὸ στρατόπεδον Ἐλευσίνοσ συναπεκόμιζεν ὁμολογίαν 50000 γροσίων ἐπ' ὀνόματι τοῦ Κοσμᾶ ὑπογεγραμμένην ὑπὸ τοῦ Σερασκέρη, ἐπίσης ἐπιστολὰς τούτου καὶ τοῦ Θύμιου Σφοινάκη πρὸς ἐκεῖνον.⁷⁾ Ἐννοεῖται οἴκοθεν, ὅτι ἀποδέκτης τῶν ἐπιστολῶν ἐν τῇ πραγματικότητι ἦτο ὁ Δημήτριος Χρησιτίδης. Μεταξὺ ἄλλων ἔγραφεν ὁ Ρεσίτ-πασᾶς Κιουταχῆς πρὸς τὸν Κοσμᾶν: «*τὸ κίνημα τοῦ ἀσκεριοῦ ὅπου λέγεις νὰ γένη τὸ πουργὸ τὴν Κυριακὴν, τὸ βράδυ [=Σάββατον, 15 Ἰανουαρίου 1827] τὰ ἀσκέρια μου κινοῦν διὰ τὰ Καλύβια τὰ Χασώτικα, καὶ διὰ νὰ εὔγη κάθε ἵποψία τοῦ ἀσκεριοῦ**

¹⁾=σωματάρχας

²⁾=ὄπαδός

³⁾=φανερῶθῶ

⁴⁾=τὰ ξένα, μὴ ἑλληνικά στρατεύματα τοῦ στρατοπέδου Ἐλευσίνοσ.

⁵⁾=στρατόπεδον (ἐννοεῖται τὸ τῆς Ἐλευσίνοσ).

⁶⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 531 κ. ἑ.

⁷⁾ Αὐτόθι, σελ. 532. κ. ἑ. (κατωτέρω σελ. 93 κ. ἑ.)

να στείλῃς ἓνα προῶτον ἀπὸ τοὺς μπουλονξίδες μὲ δεκαπέντε εἴκοσι νομάτους, ὁποῦ εὐθὺς ὁποῦ κάμουν τὸν φανὸ νὰ ἦναι οἱ ἄνθρωποι σου εἰς τὰ Καλύβια, ὁποῦ ὅταν κινήσουν τὰ ἀσκέρια, νὰ ἦναι καὶ αὐτοὶ μαζῇ νὰ τοὺς ὀδηγήσουν διὰ κάθε ὑπόθεσιν καὶ ἐσὶν νὰ ἔχῃς δύο τρία κονάκια ἀδειασμένα εἰς τὸ μέρος, ὁποῦ τὰ ἀσκέρια μας ἀπὸ διακόσιοι καὶ τριακόσιοι νομάτοι νὰ πιάσουν τόπον καὶ ἀκολούθως καὶ τὸ ἄλλο. Καθὼς μᾶς γράφεις, γίνε[τ]/αι μὲ διακόσιοι πενήντα, καὶ διὰ νὰ ζαπυ-θῆῃ ἡ Λεψίνα, πρῶτα ὁ Θεός, νὰ κάμῃς μεράτ, μοναχός σου ἤμπορεῖς νὰ τὴ βάλῃς σὲ χέρι. Διὰ τὰ ἀσκέρια Λεψίνας, καθὼς μανθάνω, δὲν εἶναι περισσότερα ἀπὸ πεντακόσιους ἀνθρώπους. Μ' ἔδωκε τοῦτο διὰ νὰ γίνῃ σίγουρη ἡ δουλειά, αὔριον [=Κυριακή, 16 Ἰανουαρίου 1827] βράδι βγάλω τὰ ἀσκέρια, καθὼς γράφεις, καὶ στείλε καὶ ἐσὶν ἐκεῖ ἓνα προῶτο μπουλονξῆ σου μετὰ τὸ ἰσαράτ διὰ νὰ ὀδηγήσῃ τὰ ἀσκέρια καθὼς σοὶ γράφω. Λάβε τὴν ὁμολογίαν ἀπὸ πενήντα χιλιάδες γρόσια καὶ τελειώνοντας τὸ μασλαχάτι, ἄλλα δύο τόσα ἔχω νὰ σοῦ δώσω καὶ τὸ ἀφεντικί μου καὶ τζιρακλίκι σου χῶρια, ὁποῦ καὶ ἐσὶν ὁ ἴδιος νὰ θαυμάσῃς. Καὶ ἂν ἤμπορῇ νὰ πιασθῆ ὁ Βάσος ζωντανός, ὅσα γρόσια τάξῃς ἔχω νὰ σοῦ τὰ πληρώσω ὅλα χωρὶς νὰ τροπιασθῆς, καὶ βάστα τὸ παρὸν γιὰ σινέτι σου. Αὔριον καρὰ σαμπὰ προσμένω τὸ τζιβάπι σου διὰ νὰ εἰτοιμάσω τὰ ἀσκέρια μου..... Τώρα τὰς ἐπιποιίας τοῦ ἐδικοῦ μας ἀσκεριοῦ τὰς ἡξεύρεις κοὶ χωρὶς νὰ ἀνταμωθοῦν ἀνθρώποι σου μὲ τοὺς ἀνθρώπους μου, δὲν πιστεύω ὁποῦ νὰ κάμουν κίνημα. Αὔριον [=Κυριακή, 16 Ἰανουαρίου 1827] τὸ καρὰ σαμπὰ νὰ ἦναι ἡ ἀπόκρισίς σου ἐδῶ... "Ὅθεν ἐπειδὴ εἶναι ἔτσι, μοντλάκ τριάντα ἄνθρωποι νὰ εὐρεθοῦν αὔριον πρῶτ' εἰς τὰ Καλύβια τὰ Χασιώτικα καὶ οἱ μισοὶ νὰ ἔμουν μὲ τὰ ἀσκέρια μέσα ὀδηγῶντας τα, καὶ οἱ λοιποὶ νὰ ἔλθουν ἀπὸ κατοπί μου μὲ τὰ λοιπὰ στρατεύματα... 1827 Ἰανουαρίου 15, στο(ατόπεδον) Ἀθηνῶν»¹⁾).

Ἡ ἑτέρα πρὸς τὸν Κοσμᾶν ἐπιστολή τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ, τὴν ὁποίαν, ὡς εἶπομεν, ²⁾ ἐκόμισεν ὁ πεζὸς κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 15 Ἰανουαρίου 1827, δὲν σφύζεται Ἡ δὲ ἐπιστολή τοῦ Θύμιου Σφοινάκη πρὸς τὸν Κοσμᾶν κατέληγε: «ἂν ἦταν τρόπος ἀπόψε νὰ ἔρχοσιν ἐδῶ νὰ ἐκουθέντιαζες μὲ τὸν ἀθέντη μας στοματικά... Τῆ 15 Ἰανουαρίου 1827, στο(ατόπεδον) Ἀθηνῶν».³⁾ Τὰ περαιτέρω μαν-

¹⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχειον, τόμ. Α', σελ. 532-3.

²⁾ Ἀνωτέρω, σελ. 93.

³⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχειον, τόμ. Α', σελ. 534

Θάνομεν ἐκ σημειώματος τοῦ Δημητρίου Χρηστίδου¹⁾: «*Ἀπεφασίσαμεν μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἀποκρισέων του [=Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ] νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἀπάτην. Ἐπρεπερ ὅμως νὰ τὸν ἐγκαρδιώσωμεν στέλλοντας ἂν ὄχι τὸν Κοσμᾶ, ἕνα σημαντικόν. Ἐπαυρόησάσθη πάλιν ὁ γενναῖος κ(απετᾶν) Κωσταντῆς Πράτιμος ἀποφασισμένος ἢ νὰ ἀπατήσῃ τὸν Κιουταχῆ ἢ νὰ τὸν φέρῃ εἰς τὴν Ἑλενσίνα ἢ νὰ χαθῆ ἔπερ πατριδος. Ἐσυντροφεύθη λοιπὸν τὴν νύκτα [=15/16 Ἰανουαρίου 1827] μὲν... δύνω τοῦ Κοσμᾶ ἔγγραφα καὶ ἐκίνησε». Καὶ πάλιν πρέπει ὁ ἀναγνώστης νὰ ἔχη ὑπ' ὄψει, ὅτι αἱ περὶ οὗ ὁ λόγος δύο ἐπιστολαὶ τοῦ Κοσμᾶ ἐγράφησαν μὲν διὰ χειρὸς αὐτοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ Δημητρίου Χρηστίδου, Ἐκ τῶν δύο ἐπιστολῶν ἡ μὲν ἀπιυθύνετο πρὸς τὸν Ρεσίτ-πασᾶν Κιουταχῆν, ἡ δὲ πρὸς τὸν Θύμιον Σφοινάκην. Μεταξὺ ἄλλων πρὸς τὸν πρῶτον ἔγραφεν ὁ Κοσμᾶς, ὅτι ἀδυνατεῖ νὰ μεταβῆ πρὸς αὐτὸν ὁ ἴδιος καὶ διὰ τοῦτο ἀποστελλεῖ τὸν Κωσταντῆν Πράτιμον, ὁ ὁποῖος, ὡς εἴπομεν,²⁾ εἶχε τῆ 14 Ἰανουαρίου 1827 συναντηθῆ μετὰ τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ ἐν τῇ μονῇ Δαφνίου. «*Νὰ ξέρης —ἔγραφεν ὁ Κοσμᾶς— πῶς τὸ τετρίτι γιὰ νὰ πάρῃς τὴν Λεφίνα³⁾ εἶναι αὐτὸ καὶ πρῶτα ὁ Θεὸς τὴν παίρνεις εἰς μίαν ὥραν. Ἄν πάλε τὸ ἀσκέρι γοῦάται, ὁποῦ μὰ τὴν πίστιν μου καὶ τὸ κεφάλι σου δὲν εἶναι κἀνένας φόβος, στείλε μου προσταγὴν μὲ τὸ ἴδιον Πράτιμόν μου νὰ πάρω τὸ ἀσκέρι μου ὅσοι μὲ ἀκολουθήσουν καὶ νὰ ἔρθω κοντὰ σου καὶ ὅστερα κάμνεις ὅ,τι τετρίτι εἴρῃς μινασίτι. Ὅμως ἂν θέλῃς νὰ πάρῃς τὴν Λεφίνα, τώρα εἶναι καιρός. Καὶ γιὰ τὸ ἀσκέρι σου, ἂς ἔλθῃ μέρα μεσημέρι ἴσα κατὰ τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὰ ἰδικὰ μας ταμπούρια καὶ ἡ δουλειὰ τελειώνει. Καὶ τὸν Βάσο, πρῶτα ὁ Θεός, ἔχω ἀνθρώπους γιὰ νὰ σὲ φέρουν τὸ κεφάλι του ζωντανόν ὅμως νὰ τὸν πιάσουν εἶναι δύσκολον...»⁴⁾ Πρὸς δὲ τὸν Θύμιον Σφοινάκην ἔγραφε, τῆ 15 Ἰανουαρίου 1827, ὁ Κοσμᾶς=Δημήτριος Χρηστίδης καὶ ἄλλα καὶ τὰ ἐξῆς: «*Ἀγκαλὰ καὶ νὰ ἔμεινε [=ὁ Βάσσος Μαυροβουνιώτης] καταμόναχος, ὅμως ἂν δὲν φανοῦνε ἐδῶ τὰ ἀσκέρια τοῦ πασᾶ ἀγέντη μας [=τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιουταχῆ], ἢ ἂν δὲν σηκωθῶ νὰ ἔρθω ἐγὼ αὐτοῦ, δὲν ἤμπορῶ νὰ τὸν [=τὸν Βάσσον Μαυροβουνιώτην] ξεπαστρέψω»⁴⁾. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ ἐπιστολῇ γίνεται λόγος καὶ περὶ τινος καπετᾶν***

¹⁾ Αὐτόθι

²⁾ Ἀνωτέρω, σελ. 93.

³⁾ *Ι. Βλαχογιάννη*, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 511.

⁴⁾ Αὐτόθι, σελ. 535

Γιάννη Χαβαλέ(;) , ὁ ὁποῖος, ὡς ἐλέγχεται, ἦτο ἐν τῷ σώματι τοῦ Κοσμᾶ καὶ συνωμότης αὐτοῦ κατὰ τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου ¹⁾. «*Ὁ γενναῖος Κωνσταντῆς Πράτιμος—σημειοῖ ὁ Δημήτριος Χρησιδῆς* ²⁾—*μὲ τὰ ἀνωτέρω γράμματα ἐπῆγε τὰ ξημερώματα τῆς 16 κατ' εὐθείαν εἰς τὰ Πατήσια, ἀντάμωσε τὸν Κιονταχῆ. Αὐτὸς ἐπροσκάλεσε τοὺς ἀξιωματικούς του μὲ ἀπόφασιν νὰ ἔλθῃ εἰς Ἐλευσίνα. Οἱ ἀξιωματικοὶ του δὲν τὸ ἐδέχθησαν καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρησίν των ὁ Κιονταχῆς λέγει πρὸς τὸν ἐδικὸν μας Πράτιμον: «Τὶ νὰ κάμω, βλέπεις καὶ ὁ ἴδιος πῶς δὲν ἔχω ἀσκέρι σὰν κ' ἐμένα εἶναι κιοτίδες.» ³⁾» Ἐπειτα τοῦ ἔδωκε μερικὰ χρήματα παχοῖσι ⁴⁾, τὸν ἔδωκε καὶ τὴν... ἀπόκρισιν καὶ ἔτσι ἐπέστρεψεν ἐδῶ [=εἰς Ἐλευσίνα] ὁ γενναῖος Πράτιμος» Ἡ ἔγγραφος ἀπάντησις, τὴν ὁποίαν ὁ Κωνσταντῆς Πράτιμος ἐκόμισεν εἰς Ἐλευσίνα πρὸς τὸν Κοσμᾶν, ἐγράφη τῇ 16 Ἰανουαρίου 1827 «ἀπὸ [τοῦ Τουρκικοῦ] στρατοπέδου Ἀθηνῶν», οὗ τὸ ἀρχηγεῖον εἶχε στηθῆ κατὰ τὰ Πατήσια. «*Βαλάκιμ—ἔγραφεν ὁ Ρεσίτ-πασᾶς Κιονταχῆς πρὸς τὸν προδότην—τὰ ἀσκέρια μας τὰ γνωρίζεις παρὰ καλά, ὁποῦ χωρὶς νὰ ἔλθῃς ὁ ἴδιος εἰς τὰ Καλύβια τὰ Χασιώτικα νὰ ἀνταμωθῆτε μὲ αὐτὰ καὶ μαζῆ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃς, δὲν ἠμποροῦν νὰ κάμουν χειρεκάτ... ἂν θέλῃς νὰ γένη ἡ δουλειά, ἄφησε καλά ὄρδινα εἰς τοὺς ἀνθρώπους σου ὁποῦ νὰ βασταχθοῦν εἰς τὰ κονάκια των καὶ ὅσοι παράδες ἔποσχεθῆς ἐγὼ τοὺς πληρώνω καὶ ἐσὺ νὰ σηκωθῆς ὁ ἴδιος νὰ πηγαῖν εἰς τὰ Καλύβια εἰς τὰ ἀσκέρια μας. Αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος τὸ γνωρίζεις ὁποῦ δὲν φέρονε ζημιὰ μὲ μὲν ὥρα ὁποῦ ἠμπορεῖς νὰ κείνῃς ὄχι καὶ δὲν μπορεῖς νὰ τὸ κάμῃς αὐτό, ἐγὼ τὰ ἀσκέρια μοι χωρὶς ἐσένα δὲν τὰ στέλλω, ὡσὰν ὁποῦ δὲν πιστεύονται, καὶ ἐσὺ πᾶρε ὅσους ἠμπορέσῃς διακόσιοι τριακόσιοι καὶ σήκον φεύγα καὶ ἔλα εἰς τὸ χισμέτι ⁵⁾ μας...» ⁶⁾» Ἄν καὶ περαιτέρω διημεῖφθησαν ἐπιστολαὶ μεταξὺ τοῦ Κοσμᾶ = Δημητρίου Χρησιδῆ καὶ τοῦ Ρεσίτ-πασᾶ Κιονταχῆ καὶ Θύμιου Σφοινάκη, ἀγνοοῦμεν. Ἡ προμνημονευθεῖσα ⁷⁾ ἔκθεσις τοῦ Δημητρίου Χρησιδῆ περὶ τοῦ ἐπεισοδίου, ἣτις θὰ περιεῖχε ὀλοκληρωτικὴν εἰκόνα αὐτοῦ, δυστυχῶς περιῆλθεν εἰς ἡμᾶς χασματώδης. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον γνωρίζομεν ἢ κατὰ τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἐλευσίνος ἔφοδος τοῦ Ρεσίτ**

¹⁾ Αὐτόθι.

²⁾ Αὐτόθι.

³⁾ = δειλοὶ

⁴⁾ = φιλοδώρημα.

⁵⁾ = τύχην, μοῖραν.

⁶⁾ *Ι. Βλαχογιάννη*, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α , σελ. 535 κ.έ.

⁷⁾ Ἀνωτέρω, σελ. 90.

πασά Κιουταχή δὲν ἔγινε. Οὕτω τὸ τολμηρὸν σχέδιον τοῦ Δημητρίου Χρηστίδου (νὰ παρελκύσῃ τὸν Τοῦρκον Σερασκέρην μέχρι Ἐλευσίνος καὶ ἐκεῖ κατὰ τὸ δυνατόν νὰ αἰχμαλωτίσῃ αὐτὸν) ἀπέτυχε, ἴσως οὗτος ἐνόησεν ἐπὶ τέλους τὴν κατ' αὐτοῦ πλεκτάνην. Ὡς ἐπίλογος τοῦ ὄλου ἐπεισοδίου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ πρὸς τὸν Ρεσιτ-πασᾶν Κιουταχὴν ἐπιστολὴ τοῦ Βάσσου Μαυροβουνιώτου, τὴν ὁποίαν παρεθέσαμεν ἀνωτέρω.) Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη φαίνεται συνταχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Δημητρίου Χρηστίδου. Τίς εἶναι ὁ ἐν αὐτῇ ἀναφερόμενος ἀπλοῦς, ἀλλ' ἀληθινὸς Ἑλλήν Θεοδωρῆς, ὁ ὁποῖος ἠπάτησε τὸν Ρεσιτ-πασᾶν Κιουταχὴν, δὲν δυνάμεθα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν προκειμένων εἰς ἡμᾶς πηγῶν νὰ καθορίσωμεν.

Τῇ 27 Μαρτίου 1827, Κυριακῇ τῶν Βαΐων, ὁ στρατηγὸς Καραϊσκάκης ἠγούμενος τοῦ ἱππικοῦ, ὅπερ διέθετε, προήλασεν ἀριστερᾶ τοῦ Κερατσινίου πρὸς τὸ Δαφνί, καταλιπὼν ὀπισθεν ἐντὸς στενοῦ τινος μικρὸν σῶμα ὑπὸ τὸν Ρουμελιώτην ὄπλαρχηγὸν Βασίλειον Μπούζγου. Καὶ ὁ μὲν στρατηγὸς Καραϊσκάκης προήλασε πρὸς τὸν Ἐλαιῶνα τῶν Ἀθηνῶν, ὅπως ἐμφυχώσῃ τοὺς ἐν τῇ Ἀκροπόλει πολιορκουμένους ἡμετέρους, ὁ δὲ Ρεσιτ-πασᾶς Κιουταχῆς, παραμένων ὀπισθεν τῶν λόφων τοῦ Δαφνίου, μετὰ τεσσάρων χιλιάδων ἀνδρῶν, ὤρμησε κατὰ τοῦ Β. Μπούζγου καὶ ἔτρεψεν αὐτὸν εἰς φυγὴν¹⁾. Περὶ τῆς μάχης ταύτης ἔχομεν ἐπιστολιμαίαν ἔκθεσιν τοῦ Ἰωάννου [Γενναίου] Κολοκοτρῶνη πρὸς τὸν πατέρα του Θεόδωρον Κολοκοτρῶνην, γεγραμμένην τῇ 1 Ἀπριλίου 1827 «ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν Ἀθηνῶν»²⁾, ἐπίσης ἐπιστολιμαίαν ἔκθεσιν, τὴν ὁποίαν τῇ 29 Μαρτίου 1827, ὡσαύτως «ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῆς Ἀττικῆς», ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐν τῷ φρουρίῳ τῆς Καρουταίνης ὑπηρετούντας ἐπισήμους Γορτυνίους Λάμπρον Ροῦλὸν καὶ Βασίλειον Δημητρακόπουλον [=Τουρκοβασίλην] ὁ Θεόδωρος Ρηγόπουλος³⁾, ὁ ἐκ Φίλια τῶν Καλαβρυτῶν γραμματεὺς τοῦ Γενναίου Κολοκοτρῶνη καὶ μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν ἰδρυτῆς τῆς ἐν Τριπόλει ἐφημερίδος «Ἀρκαδίας» καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἀρχισυντάκτης αὐτῆς. Ὁ Νικόλαος Ἀ. Καρώρης ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του σημειοῖ περὶ τῆς μάχης τῆς 27 Μαρτίου 1827, ἐφ' ὅσον ἀντελαμβάνετο τὰ κατ' αὐτὴν ἀπὸ

¹⁾ Σελ. 80—81.

²⁾ Ἰωαν. Θ. Κολοκοτρῶνης, ἐνθ' ἀνωτέρω [ιδεὲ σελ. 85, ὑποσημ. 4], σελ. 480 κ. ε.

³⁾ Αὐτόθι, σελ. 438—434.

⁴⁾ Αὐτόθι, σελ. 436—439.

τῆς Ἀκροπόλεως, τὰ ἐξῆς: «*Πρωί, οἱ τοῦ Κερακινίου Ἕλληνες εἶχον ἔλθῃ δπισθεν τῶν χαμηλῶν βουνῶν, τὰ ὁποῖα τελειώνουν πρὸς τὴν πεδιάδα κατὰ τὸ χωρίον τοῦ Χ.*» Ρῆγα καὶ ἐκεῖ ἐπολέμουν μὲ τοὺς Τούρκους. Μετὰ ταῦτα ἐκινήθησαν οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ Πατήσια πανστρατιᾶ νὰ ὑπάγουν ἐναντίον των καὶ ἐσυνάζοντο ἕως τὸ μεσημέριον, ἀλλ' οἱ Ἕλληνες ἐτραβήχθησαν, ὡς εἶδομεν ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια πρὸ τοῦ νὰ κινηθοῦν οἱ Τοῦρκοι ἐπάνω των. Ὁμοίως καὶ οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐπῆγαν εἰς καταδίωξίν των, ἀλλ' ἀφ' οἷ ἤλθον εἰς τὰ ὀχυρώματά των τοῦ Κερακινίου καὶ ἐστάθησαν ἐκεῖ ἀπρακτοί, πρὸς τὸ ἐσπέρας, διελύθησαν οἱ πολλοὶ εἰς τὰ ἴδια»¹⁾).

Τῆ 17 Ἀπριλίου 1827 συνέβη κατὰ τὰ βουνὰ τοῦ Δαφνίου ἀκροβολισμὸς μεταξὺ τῶν Τούρκων καὶ τῶν ἡμετέρων. Ὁ νοτάριος τῶν Ἀθηνῶν Παναγῆς Μιχαὴλ Ποῦλος ἐν τῷ ἡμερολογίῳ αὐτοῦ σημειοῖ σχετικῶς τὰ ἐξῆς: «*17 Ἀπριλίου [1827]... Ἀπόψε ἔκαμαν ἕνα ἀκροβολισμὸν ἐπάνω εἰς τὰ ταμπούρια τοῦ Καραβᾶ καὶ εἰς τὰ Δαφνοβούνια, τὰ εὔρηκαν δυνατὰ ὅμως καὶ δὲν ἠμπόρουν νὰ κάμουν τίποτες. Ἐγύρισαν λοιπὸν χάνοντας τέσσερῃς καὶ παίροντας 10 λαβωμένους*»²⁾. (Ἐν τῷ σημειώματι τούτῳ ἄξιον προσωχῆς εἶναι καὶ τὸ τοπωνύμιον Δαφνοβούνια [πρβλ. καὶ κατωτέρω, σελ. 99], τὸ ὁποῖον, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, τὸ πρῶτον ἀπαντᾷ ἐν τῇ γραπτῇ παραδόσει³⁾).

Τῆ 20 Ἀπριλίου 1827, ὀλίγας λοιπὸν ἡμέρας πρὸ τοῦ ἐνδόξου θανάτου του, ὁ στρατηγὸς Καραϊσκάκης, ἠγούμενος μέρους τῆς ὑπ' αὐτὸν στρατιᾶς, ὤρμησεν ἐναντίον τῶν πρὸς τὸ Δαφνὶ θέσεων τῶν Τούρκων. Καὶ ἐπροφασίζετο μὲν ὁ Καραϊσκάκης, ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις ἀπέβλεπεν εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν κατεχομένων θέσεων, πράγματι ὅμως ἐπεδίωκε δι' αὐτῆς νὰ εἰσβάλη εἰς τὸν Ἐλαιῶνα τῶν Ἀθηνῶν, διότι ὑπεστήριζεν ἐπιμόνως τὸ σχέδιον, ὅτι οὐχὶ ἐν Φαλήρῳ, ἀλλὰ δυτικῶς πρὸς τὸ Δαφνὶ πρέπει νὰ τοποθετηθῇ τὸ ἥμισυ τῶν ἑλληνικῶν δυνάμεων, πλὴν τὸ σχέδιον τοῦτο εἶχεν ἀπορριφθῆ ὑπὸ τοῦ Κόχραν καὶ Τζούρτζ. Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη κατὰ τὴν 20

¹⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη. Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 209 κ. ἑ.

²⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Παναγῆς Μιχ. Ποῦλος. Βιογραφικὸν σημείωμα—ιστορικὰ ἔγγραφα—ιστορικὸν ἡμερολόγιον. Ἐν Ἀθήναις 1901, σελ. 49 (=τοῦ αὐτοῦ, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 236).

³⁾ Οἱ περὶ τῆς μονῆς Δαφνίου γράψαντες ἀναφέρουσι μόνον Δαφνοβούνη ἢ βουνὸ τοῦ Δαφνιοῦ (=Ποικίλον ὄρος, συνήθως). Πρβλ. π. χ. Γ. Δαμπάκη, Χριστιανικὴ ἀρχαιολογία τῆς μονῆς Δαφνίου, σελ. 29 κ. ἑ., Δ. Γρ. Καμπούρογλου, Τὸ Δαφνί, σελ. 5.

Ἄπριλιου 1827 δὲν κατέληξαν εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον ἀποτέλεσμα, οἱ ἡμέτεροι ἐκυρίευσαν ὄχυράματά τινα τῶν ἐχθρῶν κείμενα πρὸς τὸ Δαφνί, ἀλλὰ προσκρούσαντες εἰς ἐπίμονον ἀντίστασιν τῶν λοιπῶν ὄχυρωμάτων, ἐπελθούσης ἄλλως τε καὶ τῆς νυκτός, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσωσι¹⁾. Ὁ Παναγῆς Μιχαὴλ Ποῦλος σχετικῶς πρὸς τὰς περὶ ὧν ὁ λόγος ἐπιχειρήσεις τῆς 20 Ἄπριλιου 1827 σημειοῖ ἐν τῷ ἡμερολογίῳ του : «*Ἀπόψε ἔγινεν ἓνας μικρὸς ἀκροβολισμὸς εἰς τὰ **Δαφνοβούνια** χωρὶς νόημα ὅμως*»²⁾.

Κατὰ τὰνωτέρω ἡ ἱστορία τῆς μονῆς Δαφνίου καὶ τῆς περιχώρου αὐτῆς διαρκοῦντος τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος ἱκανῶς διελευκάνθη. Λόγω τῆς θέσεως αὐτῆς, κειμένη ἐπὶ κεντρικῆς ὁδοῦ, ἦν αὐτὴ αἰτὴ ἡ φύσις ἐδημιούργησε, ἦτο προωρισμένη ἡ μονὴ Δαφνίου νὰ συνδεθῇ οὕτως ἢ ἄλλως πρὸς κινήματα τοῦ Μεγάλου Ἀγῶνος, πρὸς ἀνόδους καὶ καθόδους στρατευμάτων κλπ. Ἡ δὲ περὶ τὴν μονὴν χώρα, ὡς εἶδομεν, ἐγένετο ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως πεδῖον πολεμικῶν συγκρούσεων, ἀλλὰ καὶ ἐξελέγη πλέον ἢ ἅπαξ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ὡς ἐπίκαιρον σημεῖον δι' ἐπιχειρήσεις πολεμικάς, αἵτινες δὲν ἐξετελέσθησαν³⁾. Διαισθάνομαι, ὅτι ἡ ἔρευνα λανθανόντων γραπτῶν μνημείων θὰ ἀναδείξῃ ἐν τῷ μέλλοντι λίαν σημαντικὴν τὴν ἱστορίαν τῆς μονῆς Δαφνίου καὶ τῆς ἀμέσου περιουκίδος αὐτῆς κατὰ τὰ ἔτη 1821—1827.

Ἐν Ἀθήναις.

Νίκος Α. Βέης (Bees).

¹⁾ Ἰωάν. Θ. Κολοκοτρώνη, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 444 κ. ἐ. (πρβλ. ἐν τούτοις καὶ σελ. 45⁵⁾) καὶ Διον. Σουρμελῆ, ἐνθ' ἀνωτέρω, σελ. 215.

²⁾ Ἰ. Βλαχογιάννη, Παναγῆς Μιχ. Ποῦλος, σελ. 50 (=τοῦ αὐτοῦ, Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον, τόμ. Α', σελ. 237).

³⁾ Πρβλ. ἀνωτέρω, σελ. 83 κ. ἐ.